

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra botaniky a fyziologie rostlin

**Fakulta agrobiologie,
potravinových a přírodních zdrojů**

**Potenciál venkovského cestovního ruchu v
CHKO Český ráj**

Diplomová práce

**Bc. Pavlína Novotná, DiS.
Rozvoj venkovského prostoru**

RNDr. Milan Skalický, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Potenciál venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.4. 2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé práce RNDr. Milanovi Skalickému, Ph.D. za cenné rady a čas, který mi při psaní diplomové práce věnoval.

Potenciál venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj

Souhrn

Diplomová práce se zabývala potenciálem venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj. Jejím cílem bylo zhodnotit potenciál venkovského cestovního ruchu a jeho vliv na samotný venkov, charakterizovat CHKO Český ráj a vytvořit přehled agroturistických služeb a dalších aktivit ovlivňujících rozvoj venkovského prostoru v řešené oblasti. Stanoveny byly čtyři hypotézy.

Literární rešerše zpracovaná na základě odborné především zahraniční literatury se zaměřila na problematiku venkovského cestovního ruchu. Popsána byla situace venkovského cestovního ruchu v České republice a dalších státech EU. Ačkoliv venkovskému cestovnímu ruchu nebyla na našem území doposud věnována dostatečná pozornost obecně je vnímán jako potenciální nástroj udržitelného rozvoje venkovského prostoru přispívající k ekonomickému růstu a zaměstnanosti venkovských regionů.

V práci byla charakterizována CHKO Český ráj z hlediska venkovského cestovního ruchu a představeny zemědělské podniky nabízející agroturistické služby v této oblasti. Provedeno bylo dotazníkové šetření ověřující povědomí a zájem potencionálních návštěvníků o venkovský cestovní ruch v CHKO Český ráj, sloužící k potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz. Dále byla provedena PCA analýza zjišťující pohled respondentů různých věkových kategorií na dané téma a SWOT analýza venkovského cestovního ruchu v řešené oblasti.

Na atraktivitě CHKO Český ráj pro venkovský cestovní ruch se shodlo téměř 86 % oslovených respondentů, na příznivém vlivu agroturistických služeb na rozvoj venkovského prostoru a kvalitu života místních obyvatel dokonce 89 % respondentů, a proto se podařilo tyto hypotézy prokázat. Hypotéza předpokládající, že je informovanost o agroturistických službách a jejich propagace dostatečná byla vyvrácena, protože jako dostatečná se jeví pouze necelým 17 % respondentů. Navíc téměř 42 % respondentů se o těchto službách vůbec nedozvědělo, ostatní se o nich dozvěděli převážně od rodiny a známých nebo ze sociálních sítí. Prokázána nebyla ani hypotéza o větším zájmu o ubytování na agroturistických farmách s větší nabídkou doplňkových služeb a produktů, kterou považuje za rozhodující pouze 5 % respondentů. Potenciál a udržitelnost venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj byl diskutován na základě SWOT analýzy, která poukázala na silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby. Vzhledem k malebné krajině a řadě kulturních památek je pravděpodobné, že se bude venkovský cestovní ruch dále rozvíjet. Je však třeba se zaměřit na účinnější propagaci, spolupráci subjektů, ochranu přírodních a kulturních zdrojů území, aby byl venkovských cestovní ruch v této oblasti dlouhodobě udržitelný.

Práci lze použít jako informační zdroj pro plánování a rozšiřování nabídky venkovského cestovního ruchu v dané oblasti.

Klíčová slova: venkovský cestovní ruch, agroturistika, farma, rozvoj venkova

The potential of rural tourism in the Bohemian Paradise Protected Landscape Area (Czech Republic)

Summary

The thesis dealt with the potential of rural tourism in the Bohemian Paradise Protected Landscape Area. Its aim was to evaluate the potential of rural tourism and its impact on the countryside itself, to characterize the Bohemian Paradise Protected Landscape Area and to create an overview of agro-tourism services and other activities affecting the development of rural areas in the area. Four hypotheses were established.

The literature search based on mainly foreign literature focused on the issue of rural tourism. The situation of rural tourism in the Czech Republic and other EU countries was described. Although rural tourism has not received sufficient attention in our country so far, it is generally perceived as a potential tool for sustainable development of rural areas contributing to economic growth and employment in rural regions.

The thesis characterized the Bohemian Paradise Protected Landscape Area from the point of view of rural tourism and presented agricultural enterprises offering agro-tourism services in this area. A questionnaire survey was conducted to verify the awareness and interest of potential visitors in rural tourism in the Bohemian Paradise Protected Landscape Area, serving to confirm or refute the hypotheses. In addition, a PCA analysis was conducted to determine the views of respondents of different age categories on the topic and a SWOT analysis of rural tourism in the study area.

Almost 86 % of the respondents agreed on the attractiveness of the Bohemian Paradise Protected Landscape Area for rural tourism, and 89 % of the respondents agreed on the positive impact of agro-tourism services on the development of rural areas and the quality of life of local inhabitants, and therefore these hypotheses were successfully proven. The hypothesis assuming that the awareness and promotion of agro-tourism services is sufficient was refuted, as only less than 17 % of respondents considered it sufficient. In addition, almost 42 % of respondents did not know about these services at all, while the rest learned about them mainly from family and friends or from social networks. The hypothesis of a greater interest in accommodation on agro-tourist farms with a greater range of additional services and products was not proven either, which was considered decisive by only 5 % of respondents. The potential and sustainability of rural tourism in the Bohemian Paradise Protected Landscape Area was discussed on the basis of a SWOT analysis, which highlighted strengths, weaknesses, opportunities and threats. Due to the picturesque landscape and number of cultural monuments, rural tourism is likely to develop further. However, there is a need to focus on more effective promotion, cooperation between stakeholders, and protection of the area's natural and cultural resources to make rural tourism sustainable in the long term.

The thesis can be used as an information source for planning and expanding the rural tourism offer in the area.

Keywords: rural tourism, agrotourism, farm, rural development

Obsah

1	Úvod	7
2	Vědecká hypotéza a cíle práce	8
3	Literární rešerše	9
3.1	Venkovský cestovní ruch	9
3.1.1	Formy venkovského cestovního ruchu	10
3.1.2	Venkovský cestovní ruch jako nástroj rozvoje venkova	12
3.1.3	Udržitelný rozvoj venkovského cestovního ruchu	13
3.1.4	Podnikatelé ve venkovském cestovním ruchu	14
3.1.5	Turisté ve venkovských oblastech	16
3.2	Rozvoj venkovského cestovního ruchu v ČR	17
3.2.1	System řízení a podpory venkovského cestovního ruchu v ČR	19
3.3	Venkovský cestovní ruch v zemích EU	21
3.3.1	Venkovský cestovní ruch v Polsku	21
3.3.2	Venkovský cestovní ruch v Rakousku	23
3.3.3	Venkovský cestovní ruch v Itálii	24
4	Metodika	26
4.1	Kvantitativní výzkum	26
4.2	Analýza hlavních komponent (PCA)	27
4.3	SWOT analýza	27
4.4	Charakteristika CHKO Český ráj	27
4.4.1	Subjekty spojené s cestovním ruchem v CHKO Český ráj	29
4.4.2	Venkovský cestovní ruch v CHKO Český ráj	30
4.4.3	Overturismus v CHKO Český ráj	31
4.4.4	Agroturistika v CHKO Český ráj	33
5	Výsledky	38
5.1	Kvantitativní výzkum	38
5.2	Analýza hlavních komponent (PCA)	49
5.3	SWOT analýza	50
6	Diskuze	51
6.1	Diskuze k potenciálu a udržitelnosti venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj	54
7	Závěr	56
8	Literatura	57
9	Samostatné přílohy	I

1 Úvod

Venkovské oblasti představují více než 80 % celkové rozlohy EU a žije v nich přibližně 30 % obyvatelstva EU. Tyto oblasti jsou zásadní z mnoha důvodů zahrnujících produkci potravin, hospodaření s přírodními zdroji, ochranu přírody, zachování kultury, tradic a cestovní ruch (Evropská komise 2021). Po celém světě však čelí venkovské oblasti řadě problémů, do jejichž řešení se s různou mírou úspěšnosti pouští orgány místní a regionální správy. Venkov prochází ekonomickými a demografickými změnami. Po dlouhou dobu převládající trendy industrializace a urbanizace soustavně mění ekonomické a politické postavení venkovské společnosti. V posledních letech jsou tyto trendy ještě intenzivnější. Příjmy zemědělských podniků výrazně poklesly a v souvislosti s tím se snížila zaměstnanost na venkově. Omezila se také nabídka služeb. Pro mnoho menších vesnic je stále těžší zachovat svou životaschopnost. Zemědělství již není považováno za stěžejní odvětví venkova a do centra pozornosti se dostávají alternativní zdroje příjmů jako je cestovní ruch, který je považován za potenciální nástroj ekonomického rozvoje (Hamarneh 2019).

Venkovský cestovní ruch je neustále se rozvíjející činnost, a to především právě tam, kde upadají tradiční odvětví jako je zemědělská výroba (Guaita Martínez et al. 2019). Potenciál venkovského cestovního ruchu pro posílení rozvoje venkova je široce uznáván, stejně jako tržní trendy, které činí venkovské oblasti vhodným místem pro vyhovění novým požadavkům cestovního ruchu a trhu. Tyto požadavky souvisí často s nalézáním autenticity a nostalgických vzpomínek, odpočinkem v klidném prostředí vzdáleném od rušných měst či outdoorovými aktivitami v přírodě (Kastenholz & Lima 2011). Podoba venkovského cestovního ruchu se liší v různých zemích a na různých kontinentech, ale téměř všude je venkovský cestovní ruch chápán jako strategie udržitelného rozvoje, která přináší venkovským oblastem řadu přínosů. K těmto přínosům patří diverzifikace místní ekonomiky či schopnost být šetrnější k venkovskému prostředí ve srovnání s jinými formami rozvoje. Zároveň je třeba vzít v potaz i možné negativní dopady venkovského cestovního ruchu na přírodní a sociální prostředí venkova, které musí být zavčas odhaleny a řešeny (Guaita Martínez et al. 2019).

V České republice je venkovským cestovním ruchem zastoupen zejména jeho specifickou formou agroturistikou. Ta je provazována na farmách často v turisticky oblíbených horských a podhorských oblastech a CHKO. Kromě České republiky se bude tato práce věnovat venkovskému cestovnímu ruchu v dalších vyspělých evropských státech jako je Rakousko, Polsko nebo Itálie, kde je venkovský cestovní ruch mnohem více rozvinut.

Jako zkoumaná oblast za účelem provedení dotazníkového šetření a vyhodnocení potenciálu venkovského cestovního ruchu byla vybrána turisticky často vyhledávaná CHKO Český ráj. Jedná se o oblast bohatou na přírodní a kulturní atraktivity, ve které jsou provozovány agroturistické, jezdecké a další aktivity související s venkovským cestovním ruchem.

Pokud není uvedeno jinak, fotografie a grafy použité v diplomové práci jsou autorské.

2 Vědecká hypotéza a cíle práce

Cílem diplomové práce bylo zhodnotit potenciál venkovského cestovního ruchu a jeho vliv na samotný venkov. Práce se zaměřila na výhody a nevýhody, které venkovský cestovní ruch přináší venkovským regionům a jeho udržitelný rozvoj. Byla charakterizována CHKO Český ráj a byl vytvořen přehled nabízených agroturistických služeb a dalších aktivit ovlivňujících rozvoj venkovského prostoru v řešené oblasti.

Hypotézy:

1. Z hlediska venkovského cestovního ruchu je CHKO Český ráj atraktivní oblastí.
2. Informovanost o agroturistických službách a jejich propagace je dostatečná.
3. Větší zájem je o ubytování na agroturistických farmách s větší nabídkou doplňkových služeb a produktů.
4. Nabízené agroturistické služby mají příznivý vliv na rozvoj venkovského prostoru a kvalitu života místních obyvatel.

3 Literární rešerše

3.1 Venkovský cestovní ruch

Za počátky venkovského cestovního ruchu se považuje období romantismu, pro které bylo typické obrácení pozornosti k přírodě. V 19. století se zájem o rekreaci v klidném prostředí venkova začal zvyšovat, zejména v důsledku stresu z narůstající urbanizace a industrializace. Tehdy byl venkovský cestovní ruch omezen cestováním prostřednictvím železničních spojů a zaměřen na výjimečně atraktivní oblasti. Postupem času se hlavně díky rozvoji dopravy do venkovského cestovního ruchu zapojoval mnohem vyšší počet turistů a rozšířil se i do menších a obyčejnějších venkovských oblastí (Rátz & Puczko 1998). Popularita venkovského cestovního ruchu stoupla na přelomu 70. a 80. let. Zprvu se jevil jako nevýznamná činnost, ukázalo se však, že je zásadní pro celkový rozvoj cestovního ruchu, jelikož udává směr zcela novým formám a tvoří základ pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu (Lane et al. 2022).

Venkovský cestovní ruch zahrnuje mnohostranné aktivity a může se lišit mezi zeměmi nebo dokonce regiony. Je tedy těžké najít konsenzus ohledně jeho definice (Rosalina et al. 2021). Venkovský cestovní ruch by měl probíhat ve venkovských oblastech, měl by být založen na specifických vlastnostech venkova, otevřeném prostoru, drobném podnikání a udržitelnosti. Často je chápán jako prostředek, jak se vyrovnat s klesající schopností zemědělského hospodaření generovat uspokojivé příjmy (Reichel et al. 2000). Lze o něm uvažovat jako o kontinuu různých forem cestovního ruchu, které jsou vázány na region nebo lokalitu, kde se realizují. Poptávka po venkovském cestovním ruchu je tedy úzce spojena s charakteristikami venkovských oblastí (Neumeier & Pollermann 2014). Clarke et al. (2001) označuje venkovský cestovní ruch jako cestovní ruch na venkově, který zahrnuje venkovské prostředí jako klíčový prvek nabízeného produktu. Jeho atraktivita spočívá v běžném a každodenním dění místních komunit, v pocitu místní identity, blízkosti přírodě a kontaktu s dědictvím a obyvateli venkova. Světová organizace cestovního ruchu popisuje venkovský cestovní ruch jako „druh turistické činnosti, při níž jsou zážitky návštěvníků spojeny s širokou škálou produktů obecně vázaných na aktivity v přírodě, zemědělství, venkovský životní styl nebo kulturu, rybaření a poznáváním památek. Aktivity venkovského cestovního ruchu se uskutečňují ve venkovských oblastech s následujícími charakteristikami: nízká hustota obyvatelstva, krajina a využití půdy, kde dominuje zemědělství a lesnictví a tradiční sociální struktura a životní styl“ (UNWTO 2019).

Turistické trendy, mezi něž se řadí otevřenost novým zkušenostem, zájem o zvýšení znalostí týkajících se životního prostředí, touha po neobvyklých zážitcích nebo zapojení se do místního životního stylu činí venkovský cestovní ruch složitou činností pokrývající řadu různě zaměřených aktivit (Salvatore et al. 2018) Zahrnuje ubytování, akce, rekreaci v přírodě, gastronomii či ruční výrobu a prodej produktů. Pobyt na venkově poskytuje lidem možnost spojit se s přírodou i místní kulturou a umožňuje jim zlepšit jejich fyzickou a duševní pohodu. Od městského cestovního ruchu se liší typem zážitku, využitím přírodních zdrojů či zapojením místních obyvatel. Trávení volného času na venkově budí zájem zejména u obyvatel měst, kteří hledají únik z každodenní rutiny a lákají je skutečné osobní zážitky spíše než klasická dovolená (Ayazlar & Ayazlar 2015). Tito lidé se často chtějí odpočinout v tichém a klidném prostředí venkova od městského života plného stresových faktorů jako je hluk, znečištění nebo umělé a přetížené prostředí (Cunha et al. 2020). Dalo by se říct, že právě tyto potřeby turistů na jedné

straně a potřeba venkovských oblastí oživit své ekonomiky na straně druhé daly za vznik venkovskému cestovnímu ruchu (Ayazlar & Ayazlar 2015).

3.1.1 Formy venkovského cestovního ruchu

Venkovský cestovní ruch je zastřešujícím pojmem pro turistické aktivity či nabídky ve venkovských oblastech zahrnující agroturistiku, ekoturistiku, přírodní turistiku, aktivní turistiku, dobrodružnou turistiku, sportovní turistiku, hipoturistiku, kulturní turistiku, gastroturistiku a vinařskou turistiku (Lane 2009). Vymezení a rozlišení forem venkovského cestovního ruchu se odvíjí od motivů, které přivádějí turisty na venkov. Objevují se však stále nové formy venkovského cestovního ruchu. V Evropě jich je pravděpodobně více než 50. Nejobvyklejší formou je agroturistika (Radović & Vasiljević 2018).

Agroturistika je formou venkovského cestovního ruchu, která je provozována na farmách. Jedná se o spojení zemědělské a turistické činnosti doplňující příjmy zemědělců (Adamov et al. 2020). Jako agroturistika je chápán pobyt na fungující farmě, ale i jednodenní návštěva farmy (Lane 2009). Holland et al. (2022) agroturistiku vnímá jako široký soubor aktivit, které lákají turisty na farmu a označuje ji jako formu komerčního podnikání propojujícího zemědělství s cestovním ruchem. Podle Lianga (2017) jde o „přímý i nepřímý kontakt turistů s různými aktivitami souvisejícími se zemědělstvím, které jsou určeny pro rekreační nebo vzdělávací účely v zemědělském prostředí.“

Činnosti prováděné v rámci agroturistiky by měly být spojeny s charakteristickými rysy zemědělského podniku a jeho hospodařením, aniž by ho výrazně měnily nebo byly pro zemědělce investičně náročné. Měly by sloužit k podpoře a zvýšení povědomí o zemědělské práci, zdrojích, tradicích a kultuře ve venkovských oblastech (Streifeneder 2016). Typickými prvky agroturistiky jsou ubytování na farmách, kvalitní lokální produkty, tradiční zážitky z venkovského života či rekreační, kulturní a vzdělávací aktivity, mezi něž se řadí návštěva farmy, sklizeň úrody, jízda na koni, cyklistika, lidové tradice, vzdělávací kurzy a mnoho dalších (Liang 2017). Návštěvníci farem mají často příležitost poznat principy tzv. ekologické výchovy, tj. ekologického zemědělství a pěstování biopotravin. V tomto případě se jedná o ekoagroturistiku, pro kterou je zásadní ekologické hospodaření farmy bez aplikace chemických látek (Kunc et al. 2013).

Klesající význam produkce potravin vede zemědělce k přizpůsobení svého hospodaření. S posunem od produkčního k multifunkčnímu zemědělství čili posunu od maximalizace produkce potravin k udržitelnému hospodaření, se snižují příjmy zemědělců z produkce potravin (Stotten et al. 2019a). Agroturistika představuje možnost diverzifikace a vytváření dodatečných příjmů, které vyvažují snižující se příjmy ze zemědělských činností. To činí zemědělce odolnější vůči kolísání zemědělských cen a usnadňuje jim udržet farmy v chodu a zachovat převažující zemědělský charakter (Streifeneder 2016). Kromě toho má agroturistika příznivý vliv na postavení žen na farmě, neboť většinou mají na starosti ubytovací služby, čímž se značně podílejí na příjmech farmy (Stotten et al. 2019b). K diverzifikaci farmy jsou zemědělci motivováni různými důvody. Probouzí se v nich zájem rozvíjet podnikání, snížit rizika, zvýšit příjmy farmy nebo zlepšit využívání zdrojů. Zároveň důležitou roli v rozhodování o diverzifikaci farmy hrají osobní a rodinné cíle. Diverzifikace mimo jiné může vytvořit

pracovní místa pro členy rodiny a přispět k rozvíjení znalostí o zemědělství a udržitelném rozvoji venkova (Hochuli et al. 2021). Důvodem k rozšíření farmy o agroturistické aktivity je poměrně často nedostatek příležitostí k příjmům mimo farmu, ale i vhodná provozní a sociální struktura nebo lokalizace v turistické destinaci (Streifeneder 2016).

Ekonomické přínosy agroturistiky spočívají v podpoře oživení a diverzifikace venkovských ekonomik (Barbieri 2017). Zahájení agroturistického podnikání dává farmám další finanční příležitosti. Agroturistika může být pro malé zemědělské podniky jednou z nejreálnějších strategií, jak zvýšit míru přežití. Může přispět k dlouhodobému fungování zemědělských podniků, které potřebují dosáhnout finanční stability (Holland et al. 2022). Doplnění turistické nabídky o agroturistiku může také napomoci venkovským oblastem k větší konkurenceschopnosti na turistických trzích (Streifeneder 2016). Agroturistika má velký vliv na propagaci regionu, rozvoj služeb či investice do infrastruktury ve venkovském prostředí (Zawadka et al. 2022). Jako sociokulturní přínos lze považovat zachování venkovského životního stylu, místních tradic, řemesel a kulturního dědictví či setrvání mladší generace na venkově. Z environmentálního hlediska může agroturistika přispět v podobě udržitelných zemědělských postupů, ochrany přírodních zdrojů nebo zlepšování vzhledu venkovské krajiny (Barbieri et al. 2017).

Agroturistika jako diverzifikační strategie může zvýšit příjmy farmy, ale zároveň je spojována s různými komplikacemi zahrnujícími vysoké investiční náklady, nejistotu návratnosti investic a chybějící znalosti o provozu agroturistických služeb. Agroturistické farmy fungují většinou v malém měřítku a ovlivňuje je sezónnost a atraktivita regionu, což znamená, že příjmy z agroturistiky nejsou příliš velké, ale i tak mohou napomoci životaschopnosti farmy (Hochuli et al. 2021).

K dalším formám venkovského cestovního ruchu se řadí ekoturistika představující ekologicky odpovědnou turistickou aktivitu, která probíhá v relativně nenarušených přírodních oblastech. Jejím smyslem je zejména užít si a ocenit přírodu. Od přírodní turistiky ekoturistiku odlišuje příslib ochrany přírody. Aktivní turistika zahrnuje různé sportovní aktivity ve venkovských oblastech jako je pěší turistika, cyklistika, běh na lyžích nebo horolezectví. Dobrodružná turistika přináší určitou míru rizika a je vyhledávána lidmi, kteří mají zájem o odlišné a osobité zážitky (Lane 2009). Jedná se o cestování, které je spojeno s fyzickou aktivitou, interakcí s přírodním prostředím a poznáváním místní kultury (Knowles 2019). Sportovní turistika souvisí s aktivní a dobrodružnou turistikou. Mezi sporty na venkově se řadí např. i rybaření. Hipoturistika neboli jezdecká turistika nabízí trávení volného času na venkově v koňském sedle. Často je spojena s agroturistikou. Pro kulturní turistiku je zásadní venkovské dědictví a kultura. Gastroturistika a vinařská turistika jsou trendem, který je spojen s diverzifikací zemědělství a kulturní turistikou. Prostřednictvím vína a jídla umožňují turistům vytvořit lepší představu o venkovském cestovním ruchu (Lane 2009).

3.1.2 Venkovský cestovní ruch jako nástroj rozvoje venkova

Venkovský cestovní ruch je často chápán jako potenciální nástroj rozvoje za účelem zlepšení ekonomického, environmentálního a sociálně-kulturního stavu venkovských oblastí (Hamarneh 2019). Přínosy venkovského cestovního ruchu se týkají ekonomiky, společnosti a životního prostředí. Přispívá k ekonomickému růstu, vytváření nových pracovních míst, udržení zaměstnání a služeb, novým obchodním příležitostem, zachování venkovské kultury a dědictví, ale i k ochraně přírody a krajiny (Ayazlar & Ayazlar 2015). Pro venkovské komunity může být cestovní ruch zdrojem řady socioekonomických příležitostí. Může napomoci k větší životaschopnosti a atraktivitě venkova, snížit demografické problémy nebo poskytnout podporu místním zdrojům a tradicím (UNWTO, 2020). Venkovský cestovní ruch je cestou, jak uplatnit strategii ochrany přírody a udržitelnosti, aby byl zachován venkovský charakter oblastí (Stotten et al. 2019a). V oblastech zasažených úpadkem tradičních zemědělských činností přispívá venkovský cestovní ruch k revitalizaci a udržitelnosti. Přináší finanční prostředky a pobízí rozvoj infrastruktury, nezbytné pro další ekonomické aktivity na venkově. Možným pozitivním dopadem je také rostoucí počet příležitostí k sociální interakci a poznání jiné kultury pro často izolovaně žijící místní obyvatelé (Rátz & Puczko 1998).

Při uvažování o cestovním ruchu jako nástroji rozvoje je však potřeba vzít na vědomí, že jeho úspěšnost je podmíněna regionálními podmínkami, že cestovní ruch je ovlivněn sezónními výkyvy a je náchylný k rizikům, jež mohou podstatně snížit jeho potenciál (Neumeier & Pollermann 2014). Příznivé ekonomické dopady venkovského cestovního ruchu, které by mohly zajistit rozvoj dané lokality nebo regionu záleží zejména na určitém souladu mezi místními atraktivitami a nabídkou základních a doplňkových služeb. Do jaké míry může venkovský cestovní ruch přispět k rozvoji regionu není však jen na místním potenciálu, ale také na schopnosti jej adekvátně řídit (Musil & Luštický 2018).

Venkovský cestovní ruch se jistě může jevit jako jednoduchý nástroj k diverzifikaci zdrojů obživy obyvatel venkova, zejména rodinným podnikům přináší spoustu příležitostí, jak se vypořádat s problémy zemědělského odvětví. Může zvýšit hrubý příjem podniku nebo vytvořit pracovní místa pro členy rodiny. Tyto rodinné podniky se však často potýkají s různými potížemi zahrnujícími nedostatek vzdělání, profesionality nebo inovačního ducha, které mohou ohrozit další růst podniku. Rodinné podniky často ani nemají potřebu rozšiřovat své podnikání nad úroveň zajišťující jejich živobytí, a proto nebudou tvořit významné pracovní nabídky. Dosažení ekonomické diverzifikace a rozvoje venkova navíc ztěžují nemalé investice do rozvoje a organizace venkovského cestovního ruchu, nízká návratnost investic, chybějící dovednosti a účinný marketing nebo nedostatečná atraktivita dané venkovské oblasti. Příspěvek venkovského cestovního ruchu k příjmům a zaměstnanosti na venkově nemusí být tedy až tak výrazný (Iorio & Corsale 2010). Dle Neumeiera a Pollermann (2014) cestovní ruch negeneruje příjmy a pracovní místa v takové míře, aby dokázal nahradit výrobní odvětví nebo kompenzovat jeho úpadek.

Pro objektivní zhodnocení venkovského cestovního ruchu jako nástroje rozvoje venkova je také důležité uznat, že všechny formy cestovního ruchu přináší určité nežádoucí dopady na cílové oblasti. Tyto dopady ovlivňují různé faktory, jako je počet turistů, aktivity turistů, odolnost daného prostředí nebo síla místní kultury a tradic (Cánoves et al. 2004). S tím souvisí pojem nadměrný cestovní ruch tzv. overturismus, který byl definován jako „dopad cestovního

ruchu na destinaci nebo její části, který nadměrně negativně ovlivňuje vnímanou kvalitu života obyvatel a/nebo kvalitu zážitků návštěvníků“ (UNWTO 2018). Podle Kruczka (2019) má příliš velký počet turistů za následek přetížení atraktivních lokalit, nadměrnou propagaci, agresivní komercializaci a následný pokles úrovně estetických zážitků návštěvníků a degradaci přírodních a kulturních zdrojů. V důsledku nadměrného cestovního ruchu v atraktivních lokalitách může dojít k odchodu obyvatel a také zvýšení cen služeb, nájemného a nemovitostí. Overturismus je považován za opak udržitelného cestovního ruchu, se kterým se v současné době nepotýkají pouze městské oblasti (Kostrakiewicz-Gierałt et al. 2020). Příliš velká návštěvnost venkovských oblastí a snaha naplnit potřeby všech turistů může vést ke snížení nebo zničení vlastností, které je na venkov přivedly. S rostoucím počtem turistů může dojít k narušení ekosystémů, zhoršení kvality ovzduší vlivem dopravy, erozi půdy, zvýšení množství odpadků či hluku (Cánoves et al. 2004). Místní komunitu vystavuje venkovský cestovní ruch tlaku a narušuje její soukromí. Jako nepříznivý dopad venkovského cestovního ruchu lze uvést i to, že v důsledku přizpůsobování se turistům mohou být některé místní zvyky a tradice představeny neautenticky (Rátz & Puczko 1998).

3.1.3 Udržitelný rozvoj venkovského cestovního ruchu

Po roce 1950 došlo celosvětově k rozšíření masového cestovního ruchu zaměřeného na mořská, slunná místa a lázeňskou turistiku. Cestovní ruch se díky tomu stal v řadě zemí opravdu velkým byznysem. Cestovní ruch lze však považovat za módní záležitost a módu udává společnost. Od roku 1970 se preference společnosti vlivem stoupající vzdělanosti a větší míry individualismu měnily. Venkovský cestovní ruch se stal oblíbený u mnoha turistů, kteří se chtěli vyhnout davům lidí, a přitom zažít a poznat něco jiného. Rozvoj venkovského cestovního ruchu přispěl k narušení vlivu developerů a velkých turistických středisek na růst cestovního ruchu. Venkovský cestovní ruch umožnil znovu využití stávajících venkovských staveb, které byly rekonstruovány pro potřeby cestovního ruchu. Společně s faktem, že je venkovský cestovní ruch do značné míry v místním vlastnictví a zapojuje se do něj místní komunita to lze zařadit mezi významné předpoklady udržitelného řízení cestovního ruchu (Lane et al. 2022).

Koncept udržitelného rozvoje se objevil v 90. letech za účelem nalezení rovnováhy mezi nekontrolovaným a neplánovaným rozvojem. Udržitelný rozvoj je v souladu s ochranou a zlepšováním životního prostředí a zároveň poskytuje současným i budoucím generacím možnost uspokojovat potřeby a zvýšit kvalitu života. Se vznikem konceptu udržitelného rozvoje opustila řada turistických destinací myšlenku rozvoje cestovního ruchu založeného výhradně na ekonomickém základě a přešla na koncept udržitelného rozvoje, který vyžaduje zohlednění environmentálních, sociálních a kulturních aspektů (Podovac & Tončev 2016).

Podle Světové organizace cestovního ruchu je udržitelný cestovní ruch „Cestovní ruch, který plně zohledňuje své současné a budoucí ekonomické, sociální a environmentální dopady a který se zabývá potřebami návštěvníků, odvětví, životního prostředí a hostitelských komunit.“ Nelze ho vnímat jako složku cestovního ruchu, nýbrž jako podmínku celého odvětví cestovního ruchu. Cestovní ruch může být udržitelný, jen pokud bude optimálně využívat environmentální zdroje, které jsou nepostradatelné pro další rozvoj odvětví cestovního ruchu. Je nezbytné udržovat základní ekologické procesy a chránit přírodní zdroje a biologickou rozmanitost. Po

sociokulturní stránce je důležité uznávat autenticitu hostitelských komunit, dbát na zachování jejich kulturního dědictví a tradičních hodnot a pomáhat vzájemnému porozumění. Z ekonomického hlediska je zásadní zajistit životaschopné a dlouhodobé hospodářské činnosti, které přinesou všem zainteresovaným stranám socioekonomické výhody, včetně stabilního zaměstnání, příležitostí generujících příjem a sociálních služeb (UNWTO 2013). Udržitelný cestovní ruch tedy nepůsobí proti rozvoji cestovního ruchu, ale připouští, že rozvoj má své meze, které jsou v závislosti na místě a způsobu hospodaření různé. Jeho cílem je, aby rozvoj cestovního ruchu byl dlouhodobě udržitelný a napomáhal k zachování oblastí, ve kterých je provozován (Lane et al. 2022).

Rozvoj mnoha regionů souvisí s tím, jak jsou schopny využít atraktivitu pro cestovní ruch jako svoji přednost a prodat jí na trhu. Jestliže nebude brát rozvoj venkovského cestovního ruchu ohled na hranice daného území a nebude se dále rozvíjet jako udržitelný cestovní ruch, může se atraktivita území stát vyčerpatelem zdrojem (Zelenka et al. 2013). Pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu ve venkovských destinacích je podle Šípa et al. (2020) zásadní:

- vytvoření souladu mezi návštěvníky, místními komunitami, přírodním prostředím a odvětvím cestovního ruchu
- udržitelné využívání zdrojů
- zachování biologické rozmanitosti
- komunikace mezi zainteresovanými stranami v oblasti cestovního ruchu
- aktivní účast místních obyvatel
- etický přístup k místním komunitám
- poskytování vzdělávání
- percepce dalšího vývoje
- ocenění estetické hodnoty krajiny
- spravedlivé rozdělení ekonomických nákladů i výnosů mezi místní komunitu a společnosti působící v cestovním ruchu

Snaha venkovského cestovního ruchu o respektování zásad udržitelného rozvoje, které jsou podmíněny aktuálním stavem a potřebami daného místa odlišuje venkovský cestovní ruch od jiných forem cestovního ruchu (Kunc et al. 2013). Udržitelný venkovský cestovní ruch se podílí na prospěšném ekonomické a sociálním rozvoji venkova, a přitom nepoškozuje přírodní a sociální prostředí. Dlouhodobý a zdárný rozvoj venkovského cestovního ruchu je podmíněn kvalitou a dostupností přírodních zdrojů, a proto je koncept udržitelnosti nepostradatelnou součástí tohoto rozvoje (Podovac & Tončev 2016).

3.1.4 Podnikatelé ve venkovském cestovním ruchu

Podnikání ve venkovském cestovním ruchu je odvětví drobného podnikání zaměřené na aktivní trávení volného času a rekreaci turistů na venkově. Toto podnikání je značně zastoupeno v zemích jako je např. Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Francie, Itálie nebo Velká Británie. V zemích EU dokonce 10-20 % příjmů z cestovního ruchu připadá na venkovský cestovní ruch (Paresishvili et al. 2017).

V rámci cestovního ruchu a pohostinství převažují ve venkovských oblastech malé rodinné podniky např. farmy, kempy, penziony, které jsou zřizovány na podporu hlavní

zemědělské činnosti. Často jsou rodinné podniky zakládány ženami jako vedlejší činnost nebo záliba. Pro tyto malé rodinné podniky je charakteristické zaměstnávání členů rodiny, jejich společná odpovědnost za provoz podniku a ponechání vlastnictví v rodině (Getz & Carlsen 2000). Jaafar et al. (2015) rozděluje důvody založení malých podniků na venkově na ty, které přimějí ke změně jako je nezaměstnanost a nejistota zaměstnání a ty, které podnikatele lákají jako jsou nabízející se obchodní příležitosti, přání být vlastním šéfem či dosáhnout vyšších zisků. Důležitou roli v rozhodování o podnikání ve venkovském cestovním ruchu může hrát snaha zajistit zaměstnání pro své blízké, získat další příjem, ale také životní styl či touha po seberealizaci. Motivací může být též pocit uznání ze strany návštěvníků i místních obyvatel, kteří si cení zachování a podpory venkovského dědictví. Jako podnět k podnikání ve venkovském cestovním ruchu nelze opomenout ani interakci s lidmi z odlišných kultur (Dinis et al. 2019). Dle Hamarneh (2019) je venkovský cestovní ruch celosvětově stále populárnější formou podnikání na venkově, přičemž nejde jen o módní záležitost, ale do jisté míry výraz současného postoje k přírodě a životnímu prostředí.

Podnikat ve venkovském prostředí ovšem není snadné. Drobní podnikatelé často nedisponují dostatečným kapitálem či jinými finančními zdroji. Další problém představuje nedostatek vzdělávacích příležitostí zaměřených na management a marketing cestovního ruchu nebo sezónní charakter cestovního ruchu. Malé rodinné podniky na venkově mnohdy postrádají základní podporu ze strany státu, včetně sociálních a finančních služeb či vzdělávacích programů (Jaafar et al. 2015). Venkovské podnikatele také znevýhodňuje vzdálenost od velkých trhů, nedostatek kvalifikované pracovní síly, nevyhovující venkovská infrastruktura nebo rozptýlenost obchodních sítí (Cunha et al. 2020). Drobní podnikatelé většinou ani nemají vlastnosti typických podnikatelů, mezi něž patří ochota riskovat, kreativita, inovativnost nebo snaha o dosažení hospodářského růstu. Navzdory tomu, že mohou být tito podnikatelé vnímáni jako problematičtí, kvůli své neochotě riskovat, nízké ambicióznosti, nedostatečnému školení svých zaměstnanců nebo zanedbatelným investicím do propagace mají jejich podniky při revitalizaci venkova stěžejní význam (Dinis et al. 2019).

Drobní podnikatelé ve venkovském cestovním ruchu vystupují jako kulturní zprostředkovatelé, umožňující turistům proniknout do místní kultury, užít si venkov, přírodu a skutečnou pohostinnost. Jejich podnikání vypovídá o upřímném zájmu o dané místo, komunitu a o spojení místních obyvatel, zdrojů a typických rysů venkova. Ekonomické přínosy v podobě tvorby příjmů a pracovních míst mohou být sice nepatrné, ale podnikání ve venkovském cestovním ruchu pomáhá udržet životaschopnost venkovské komunity, zvláště tím, že zachovává tradiční zemědělské podniky a činnosti s nimi spojené jako je potravinářská a řemeslná výroba. Drobní venkovští podnikatelé jsou nezbytní pro přeměnu přírodních a kulturních zdrojů, které venkov poskytuje na udržitelné a konkurenceschopné produkty venkovského cestovního ruchu (Cunha et al. 2020).

3.1.5 Turisté ve venkovských oblastech

Udržitelný rozvoj venkovského cestovního ruchu je podmíněn jak nabídkou, tak poptávkou (Lane et al. 2022). V současné době venkovský cestovní ruch představuje značnou část celosvětové nabídky cestovního ruchu. Podíl venkovských turistů na celkovém počtu turistů ve světě se odhaduje na 3 % a v EU na 25 % (Radović & Vasiljević 2018). V evropských zemích se trh venkovského cestovního ruchu neustále rozvíjí. Zatímco v zemích jako je Německo se jedná spíše o domácí fenomén, v Rakousku, Itálii, Španělsku či Portugalsku je atraktivní i pro mezinárodní turistický trh. Dle několika evropských studií náleží venkovští turisté většinou ke střední a vyšší třídě, jsou různého věku a dosahují vyššího vzdělání. Tito stále náročnější turisté vyhledávají různorodé zážitky při víkendových pobytech, ale i při delších dovolených (Kastenholz & Santos 2014). Pro dosažení úspěchu jakékoli obchodní strategie je základní podmínkou dobrá znalost trhu, proto je možné v odborné literatuře nalézt řadu článků zabývajících se turistickým trhem, které se zaměřují na potřeby, motivaci nebo zážitky turistů (Lane et al. 2022).

Šimková a Holzner (2014) zkoumali potřeby turistů ve venkovských oblastech za použití Maslowovy teorie motivace k uspokojení pěti základních lidských potřeb rozšířenou o kognitivní a estetické potřeby. Dle Maslowovy pyramidy potřeb jsou lidé motivováni k uspokojení základních potřeb a až následně k uspokojení těch ostatních. Fyziologické potřeby ve venkovském cestovním ruchu souvisí s nabídkou zaměřenou na pohodlné ubytování a tradiční jídla, která jsou typická pro daný region či vesnici. Co se týče potřeby bezpečí hlavními požadavky turistů na venkově jsou jejich bezpečnost, klid a pohoda. Sociální potřeby jako je potřeba sounáležitosti a uznání jsou ve venkovském cestovním ruchu spojeny s pohostinností, jedinečností a zdvořilostí hostitele. Postradatelnými potřebami jsou kognitivní a estetické. Kognitivní potřeby zahrnují poznání a pochopení místního životního stylu, dědictví a tradic. Estetické potřeby se týkají nalézání a ocenění krásy a rovnováhy. Jak je naplněna poslední potřeba Maslowovy pyramidy, potřeba seberealizace záleží na konkrétní venkovské oblasti, struktuře a kvalitě služeb venkovského cestovního ruchu.

Motivaci v cestovním ruchu lze charakterizovat jako soubor faktorů objasňujících, z jakého důvodu lidé chtějí navštívit vybranou destinaci, zakoupit určitý produkt, zaplatit za určitou službu či zapojit se do zvolené aktivity. Motivační faktory se nejčastěji rozlišují na tzv. push faktory a pull faktory. Push faktory představují psychologické motivy. Je to tedy motivace specifická pro daného člověka. Pull faktory jsou specifické znaky destinace, které přitahují návštěvníky. Mezi rozhodující faktory pro trávení volného času na venkově se řadí příroda, klid, odpočinek, zdravé životné prostředí, čerstvý vzduch, autenticita, tradice, získávání nových zážitků a znalostí, interakce s místními obyvateli, společné chvíle s rodinou či cena dovolené. Přestože existuje mnoho motivů k pobytu na venkově, které se u různých jedinců liší, jsou si venkovští turisté v něčem podobní. Na venkov je láká malebná a klidná krajina, spousta možností outdoorových aktivit, pohostinnost místních obyvatel a příležitost aktivně se zapojit do jejich životního stylu, dobré jídlo a upevnění vztahů v rodině. Motivy turistů mohou významně ovlivnit jejich volbu venkovské destinace, chování ve venkovské destinaci a také jejich spokojenost se službami (Demirović et al. 2019). Zkoumání motivace turistů napomáhá lepšímu pochopení cestovního ruchu jako sociálního a psychologického fenoménu a přináší užitečné poznatky v oblasti managementu cestovního ruchu (Park & Yoon 2009).

Turisté cestují na venkov motivováni různými očekáváními spjatými s příležitostmi k prožití příjemných zážitků ve venkovském prostředí označovanému jako kontrast ke stresujícímu prostředí měst. Zážitky jsou výsledkem rozmanitých podnětů z venkovského prostředí, díky nimž dochází k vyvolání poznání, emocí a připoutání k místu. Intenzita zážitků je ovlivněna zejména časem turistů stráveným v dané lokalitě. Venkovské oblasti se vyznačují velkým množstvím prvků s vysokým potenciálem přinášet turistům atraktivní, pestré, komplexní, smyslově bohaté, smysluplné a emocemi nabitě zážitky. Zážitky postavené na specifických místních zdrojích a schopnostech představované místními aktéry, jsou klíčem k tržnímu úspěchu a udržitelnosti venkovských destinací (Kastenholz et al. 2020).

3.2 Rozvoj venkovského cestovního ruchu v ČR

Neodmyslitelnou součástí předválečného cestovního ruchu na našem území byly návštěvy venkova, především farmářských rodin formou tzv. letního ubytování. Propojení měst a venkova se po druhé světové válce narušilo a venkovský cestovní ruch na nějaký čas ustal. Rozmohl se sice trend chalup a venkovských domů, nicméně bez přímé vazby na typické venkovské prostředí. Významné změny nastaly po roce 1989, kdy proběhla restrukturalizace zemědělské výroby a transformace zemědělských podniků. V návaznosti na tyto procesy se značně snížil počet pracovníků v zemědělství. Aby se zachovalo obhospodařování zemědělské půdy a lidé neopouštěli venkov, bylo nezbytné najít nové nástroje revitalizace venkova. Pro regiony, které byly restrukturalizací a transformací zasaženy nejvíce, měl proto velký význam rozvoj venkovského cestovního ruchu, k němuž přispěl také celosvětově stoupající zájem o přírodu (Hamarneh 2019).

Venkovské obce, ve kterých se venkovský cestovní ruch odehrává lze v ČR vymezit na základě počtu obyvatel nižšího než 2000, po přijetí zákona o obcích se v odborné literatuře objevuje spíše častěji hodnota do 3000 obyvatel. Při použití hodnoty do 3000 obyvatel venkovské obce představují téměř 80 % rozlohy ČR. Dle metodiky OECD je venkov chápán jako sídla s hustotou nižší než 150 obyvatel/km². Celé území ČR kromě hlavního města Prahy se podle této metodiky jeví jako venkovské. Za převážně venkovský je považován pouze kraj Vysočina a ostatní kraje jsou významně venkovské (Perlín & Hupková 2010).

Pro úspěšný rozvoj venkovského cestovního ruchu nabízí naše země dostatek přírodních, kulturně-historických, společenských a dalších turistických atraktivit (Hamarneh 2019). Rozvoj agroturistiky jako formy venkovského cestovního ruchu se týká celé České republiky, nicméně některé oblasti mají pro rozvoj agroturistiky lepší podmínky. Jedná se zejména o horské a podhorské oblasti s nižší bonitou půdy, kde přináší agroturistika zemědělcům dodatečný příjem. Farmy nacházející se v úrodných oblastech, které dodávají produkty velkooběratelům většinou dodatečný příjem řešit nemusí (Stříbrná 2015). Typy venkovské krajiny lze rozlišit podle předpokladů pro cestovní ruch (viz tab. 1). Pro cestovní ruch v ČR jsou nejvíce atraktivní horské a podhorské oblasti např. Šumava, Jizerské hory, Krkonoše, Jeseníky nebo Beskydy. Vysoce atraktivní jsou lesnaté krajiny např. Křivoklátsko, Brdy, Moravský kras, Česká Kanada a oblasti s velkým zastoupením vodních ploch jako je Třeboňsko. Nejméně atraktivními byly shledány intenzivně obhospodařované zemědělské oblasti, ke kterým patří Polabí, Poohří, Dyjsko-svratecký úval či Dolnomoravský úval (Vystoupil et al. 2009).

Tab. 1 Typy venkovské krajiny z pohledu cestovního ruchu (upraveno podle Vystoupil et al. 2009)

Typ venkovské krajiny:	Podíl na rozloze ČR:	Příklady oblastí z hlediska přírodního potenciálu:
S velmi příznivými předpoklady pro cestovní ruch	35 %	Podhůří Šumavy, Novohradských hor, Orlických hor, Krkonoš, Jeseníků, Bílých Karpat, Dražanská vrchovina, Karlovarská vrchovina, oblast Máchova jezera, Seče, Třeboňská pánev, pásma podél Sázavy, Vltavy, Berounky, Český kras, Moravský kras
S průměrnými předpoklady pro cestovní ruch	29 %	Severní část Polabské tabule, západní Plzeňsko, Benešovsko, Tábořsko, jih jižní Moravy, Poodří
S minimálními předpoklady pro cestovní ruch	10 %	Polabí, Poohří, střední Morava, Dyjsko-svratecký úval, Vyškovská brána

Vedle vysokého přírodního potenciálu venkovských oblastí je rovněž důležitý i jejich kulturně-historický potenciál. Ten mají zejména vesnické památkové rezervace a vesnické památkové zóny, které se nejvíce nacházejí v oblasti Českého ráje, Kokořínska, jižních Čech, Plzeňska, Českého středohoří a Slovácka. V České republice lze navštívit dokonce i jednu vesnickou památku UNESCO, a to Holašovice na Českokrumlovsku. Kromě toho je po celém českém venkově řada zámků, hradů, zřícenin, tvrzí, objektů lidové architektury, technických, církevních a vojenských památek. Venkovský cestovní ruch se rozvíjí především v Jihočeském kraji, Středočeském kraji, kraji Vysočina, ale také v Jihomoravském kraji, kde vzkvétá vinařská turistika (Vystoupil et al. 2009).

Svaz venkovské turistiky a agroturistiky (2018) uvádí, že venkovský cestovní ruch v ČR není dosud statisticky podchycen a nelze jednoznačně uvést, počet zařízení a osob věnujících se poskytování a využívání služeb venkovského cestovního ruchu ani jaké jsou trendy z hlediska délky pobytů a množství finančních prostředků do něj vložených. Podle Vystoupila et al. (2009) tvoří venkovský cestovní ruch přibližně 30 % z celkové kapacity ubytovacích zařízení na našem území a téměř 70 % těchto ubytovacích zařízení je ve venkovských oblastech s velmi příznivými předpoklady pro cestovní ruch.

Rozvoj venkovského cestovního ruchu je úzce spjat s rozvojem malých rodinných farem a dalšího drobného podnikání na venkově. Historické události zahrnující znárodnění a zakládání jednotných zemědělských družstev a státních statků však rozvoji tohoto podnikání nijak nepomohly. Po roce 1989 sice prošla část zemědělské půdy a zařízení privatizací a byla navracena původním majitelům nebo jejich potomkům, ale většina z nich nebyla schopna ani ochotna hospodařit na malé farmě. Cílem bylo stále zvýšení efektivity zemědělské výroby a ziskovosti zemědělských podniků. Jen pár zemědělců se rozhodlo hospodařit na malých farmách, a právě tito drobní podnikatelé jsou nejvhodnější pro venkovský cestovní ruch (Dömeová & Zeipelt 2010). V roce 2013 se z celkového počtu 26 246 zemědělských subjektů věnovalo 645 zemědělských subjektů nezemědělským činnostem souvisejícím s cestovním ruchem (ČSÚ 2014). Integrované šetření v zemědělství provedené v roce 2020 zaznamenalo,

že z 28 909 zemědělských subjektů se cestovním ruchem, ubytováním a ostatními rekreačními činnostmi na našem území zabývá jen 357 zemědělských subjektů (ČSÚ 2021). Agroturistické farmy se často nacházejí v oblastech již zavedených jako oblíbené turistické destinace, neboť v takovém případě jsou návštěvníci ochotni zaplatit vyšší cenu za ubytování v atraktivním regionu plném turistických zajímavostí. V těchto oblastech určitě může venkovský cestovní ruch vytvářet zemědělským podnikům větší příjmy. Nejspíš právě kvůli tomu se rozvoj agroturistiky odehrává také v různých typech chráněných přírodních oblastí (Konečný 2014).

Současný rozvoj venkovského cestovního ruchu v ČR značně zaostává za jeho potenciálem. Venkovský cestovní ruch, zejména agroturistika jsou v ČR z pohledu ústředních orgánů opomíjeny. Je to dáno hlavně nízkým obratem a kapacitou většiny agroturistických farem a tím, že agroturistika je brána jen jako doplňková činnost k zemědělství. Jednou z možných příčin, proč se v ČR rozvíjejí agroturistické služby pomaleji ve srovnání s ostatními zeměmi může být rovněž obliba druhého bydlení neboli chataření a chalupaření (Roman et al. 2022). Rozvoj venkovského cestovního ruchu v ČR brzdí častý nezájem podnikatelských subjektů o spolupráci s místní samosprávou. Přitom společný postup při plnění potřeb a požadavků návštěvníků je důležitý a výhodný. Jako problematické se jeví i to, že ne všechny obce a regiony mají turistické sdružení, které je zásadní pro účinný marketing, a ne všechny obce dělají průzkumy trhu a zjišťují si informace o svých návštěvnících. Vzhledem k této nevědomosti nemohou pak oslovit jednotlivé segmenty na trhu a vyhodnotit jednotlivé turistické sezóny. Komplikace může způsobit také nerovnoměrné rozmístění nebo nevyhovující kvalita hromadných ubytovacích zařízení (Hamarneh 2019).

3.2.1 Systém řízení a podpory venkovského cestovního ruchu v ČR

Na území České republiky vykonává většinu činností souvisejících s cestovním ruchem soukromý sektor. Tento sektor je tvořen podnikateli poskytujícími služby v oblasti ubytování, stravování nebo volnočasových aktivit. Hlavním cílem soukromého sektoru je však dosáhnout nejvyššího možného zisku, takže ne vždy berou podnikatelské činnosti ohled na životní prostředí a místní obyvatele. Tím se zabývá veřejný sektor, který udává směry rozvoje území a koordinuje aktivity jednotlivých subjektů.

Na centrální úrovni je veřejný sektor zastoupen Ministerstvem pro místní rozvoj a Českou centrálou cestovního ruchu – CzechTourism. Ministerstvo pro místní rozvoj je ústředním orgánem státní správy v oblasti cestovního ruchu (Šimková 2014). Odpovídá za Národní program podpory cestovního ruchu v regionech a podporu nestátních neziskových organizací (SVTA 2018). CzechTourism se zaměřuje především na propagaci České republiky jako destinace cestovního ruchu v zahraničí i tuzemsku. Regionální úroveň reprezentují krajské instituce, ty prostřednictvím odborů cestovního ruchu řídí aktivity cestovního ruchu v krajích. Důležitým dokumentem na regionální úrovni jsou Strategie rozvoje cestovního ruchu. Existují také profesionální destinační společnosti, které řídí cestovních ruch v některých krajích např. ve Zlínském kraji je to Centrála cestovního ruchu Východní Moravy. Na místní úrovni je cestovní ruch v působnosti měst a obcí. Úspěšný rozvoj celé destinace cestovního ruchu je v zájmu nejen obce, ale i jejích obyvatel. Na místní úrovni je velmi důležité partnerství. Vznikají proto místní akční skupiny, dobrovolné svazky obcí, partnerství veřejného a

soukromého sektoru či euroregiony. Na této úrovni jsou nejvýznamnějšími aktéry místní nebo regionální organizace cestovního ruchu, mezi jejichž členy patří obce. Posláním těchto organizací je řídit a rozvíjet aktivity cestovního ruchu v dané oblasti (Šimková 2014).

Venkovský cestovní ruch není záležitostí pouze místního rozvoje, ale také zemědělství, životního prostředí, kulturních památek, dopravy, obchodu či problematiky práce (SVTA 2018). Venkovský cestovní ruch, především agroturistika v ČR je v gesci ministerstva zemědělství, které poskytuje informace, školení, ale i finanční podporu prostřednictvím dotací nebo půjček (Šimková 2014). Ministerstvo zemědělství odpovídá za Program rozvoje venkova 2014-2020. Program rozvoje venkova 2014-2020 podporoval např. diverzifikaci ekonomických aktivit na venkově a komunitně vedený místní rozvoj, respektive metodu LEADER, díky níž lze lépe zaměřit podporu na místní potřeby a rozvíjet spolupráci mezi zainteresovanými stranami na místní úrovni (SVTA 2018). Na podporu agroturistiky bylo v programovém období 2014-2020 alokováno 706,12 mil. Kč. Výše podpory činila 25 % ze způsobilých výdajů pro velké podniky, 35 % ze způsobilých výdajů pro střední podniky a 45 % ze způsobilých výdajů pro malé podniky. Částka výdajů, z nichž byla stanovena dotace na jeden projekt činila min. 200 000 Kč a max. 10 milionů. Podpora byla financovaná z necelé poloviny Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova a zbytek financovala ČR. Podporována byla stavební obnova nebo nová výstavba malokapacitního ubytovacího zařízení. Program rozvoje venkova 2014-2020 byl prodloužen do roku 2022. Dokumentem pro další programové období je Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027 (MZe 2023). Příklady současné podpory venkovského cestovního ruchu v ČR jsou znázorněny v tab. 2. Na venkovský cestovní ruch má vliv také činnost Ministerstva životního prostředí, Ministerstva kultury, Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva práce a sociálních věcí (SVTA 2018).

Tab. 2 Příklady současné podpory venkovského cestovního ruchu v ČR (MMR 2023, MZe 2023)

MMR	Národní program podpory cestovního ruchu v regionech 2016-2023	
	Podprogramy:	Rozvoj základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu
		Marketingové aktivity v cestovním ruchu
	Dotace pro nestátní neziskové organizace 2023	
	Oblast:	Udržitelný rozvoj cestovního ruchu na celostátní úrovni
MZe	Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027	
	Projektové intervence:	45.73 – Investice do nezemědělských činností
		52.77 – LEADER

Z důvodu velmi specifických vlastností venkovských oblastí byly založeny různé specializované organizace (Šimková 2014). Venkovským cestovním ruchem v České republice se dlouhodobě zabývá Svaz venkovské turistiky a agroturistiky, který spojuje podnikatele a další příznivce rozvoje venkovského cestovního ruchu. Jedná se o dobrovolnou organizaci, mezi jejíž činnosti se řadí např. zastupování zájmů členů, poradenská a informační činnost, propagace venkovského cestovního ruchu či tvorba, provozování a podpora rozvoje systému kontroly a certifikace ubytovacích zařízení (Stříbrná 2015). Svaz venkovské turistiky a agroturistiky se podílí společně s agenturou CzechTourism, Asociací soukromého zemědělství,

kraji a organizacemi destinačního managementu na projektu Prázdniny na venkově. Účelem je podpora venkovského cestovního ruchu na našem území, posílení jeho pozice na národní a regionální úrovni, prodloužení návštěv venkova, ale i rozvoj regionálních produktů a udržitelných forem cestovního ruchu. Prázdniny na venkově představují značku agroturistických farem, statků, usedlostí, rančů a jiných venkovských objektů nabízejících ubytování či zážitkový program na venkově (viz obr. 1). Na základě poskytovaných služeb a kvality vybavení je objektům uděleno hodnocení v podobě hvězdiček (SVTA 2023).

Obr. 1 Značka Prázdniny na venkově (SVTA 2023)

Existuje ovšem také řada dalších organizací a institucí, pro které je venkovský cestovní ruch hlavním nebo okrajovým tématem. Venkovskému cestovnímu ruchu, eventuálně obecně rozvoji venkova a cestovního ruchu v České republice se dále věnuje např. Asociace krajů ČR, Asociace organizací cestovního ruchu, Asociace regionálních značek, Asociace soukromého zemědělství ČR, Asociace turistických informačních center ČR, Asociace turistických regionů České republiky, Klub českých turistů, Národní síť Místních akčních skupin ČR, Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, Spolek pro obnovu venkova ČR nebo vysoké a střední školy (SVTA 2018).

3.3 Venkovský cestovní ruch v zemích EU

3.3.1 Venkovský cestovní ruch v Polsku

Polský venkov vyniká svým přírodním bohatstvím, malebnou krajinou, oblastmi s vysokými přírodními hodnotami, folklórem a lidovými tradicemi. Nejrozšířenější nezemědělskou činností zejména v horských oblastech, u jezer a v údolích řek je agroturistika (Wojcieszak 2019). V Polsku funguje zhruba 8 000 agroturistických farem, které představují méně jak 1 % všech polských farem. Většinou jsou to malé farmy s rozlohou do 15 ha. Agroturistické farmy se nachází po celém Polsku. Téměř 40 % agroturistických farem lze nalézt ve třech vojvodstvích, a to Malopolském, Podkarpatském a Varmijsko-mazurském.

Venkovský cestovní ruch se v Polsku začal výrazně prosazovat na počátku 90. let 20. století. V roce 1996 byla založena Polská federace venkovské turistiky Pohostinské farmy, jejíž ochranná známka je znázorněna na obr. 2 (Spychala & Graja-Zwolińska 2017). Jde o celostátní organizaci sdružující spolky, do nichž patří majitelé zařízení venkovského cestovního ruchu. Účelem této organizace je podpora a rozvoj polského venkovského cestovního ruchu. Mezi

jejími hlavními činnostmi je kategorizace ubytovacích zařízení na venkově. Jedná se o dobrovolné hodnocení zařízení venkovského cestovního ruchu vykonávané kvalifikovanými inspektory. Cílem kategorizace je zvýšení kvality služeb na polském venkově a propagace venkovského cestovního ruchu (PFTW 2022). Zařízení venkovského cestovního ruchu jsou zařazena buď do kategorie rekreace na venkově nebo rekreace na farmě. Hodnocení zařízení má podobu jednoho až tří sluncí a platí po dobu 4 let, následně musí proběhnout znovu přehodnocení. Z důvodu nízké znalosti kategorizace ze strany návštěvníků venkovských oblastí se zájem o přehodnocení zařízení snižuje (Spychala & Graja-Zwolińska 2017).

Obr. 2 Ochranná známka zařízení venkovského cestovního ruchu v Polsku (PFTW 2022)

Polský venkovský cestovní ruch se ocitl ve fázi rozvoje, která je spojena s vytvářením nových turistických produktů na základě originálního nápadu a spolupráce místních aktérů (Spychala & Graja-Zwolińska 2017). Vznikají tak např. tematické vesnice nebo vzdělávací farmy. Tematické vesnice vychází z toho, co je pro vesnice typické a co je může zviditelnit (Sin et al. 2020). Zřizují je zejména místní akční skupiny. Jako příklad lze uvést Květinovou vesnici Żalno, Houbařskou vesnici Krzywogoniec nebo Vesnici labyrintů Paproty (Spychala & Graja-Zwolińska 2017). Vzdělávací farmy jsou farmy se vzdělávacím programem zaměřeným na rostlinnou a živočišnou výrobu, zpracování zemědělských plodin, ekologickou a spotřebitelskou výchovu, kulturní dědictví, tradiční řemesla a lidové umění. Vzdělávací farmy jsou zařazeny do Národní sítě vzdělávacích farem, která napomáhá jejich propagaci a dalšímu vzdělávání. Velký zájem o realizaci vzdělávacích aktivit jako doplňkové činnosti mají zejména majitelé agroturistických farem. Další činností inovačního charakteru je vytváření sítě turistických produktů ve venkovských oblastech. Tento typ turistického produktu je v podstatě nabídka představená v turistických balíčcích přizpůsobených určitým cílovým skupinám. Tato nabídka je založena na rozptýlené struktuře různých subjektů, atraktivit, cílů, služeb a objektů působících jako jeden celek, který má vlastní společnou značku (Sin et al. 2020).

3.3.2 Venkovský cestovní ruch v Rakousku

Ekosociální zemědělská politika v Rakousku se v 80. letech 20. století soustředila na ekologické a sociální cíle. V tomto kontextu byly podporovány strategie diverzifikace, jako je přímý marketing a poskytování ubytování návštěvníkům venkova. Od roku 1995, kdy Rakousko vstoupilo do EU podporuje rozvoj venkova především ve znevýhodněných oblastech s malými farmami Společná zemědělská politika. Cestovní ruch v Rakousku se tedy rozvíjí hlavně v okrajových a zemědělsky znevýhodněných, převážně horských oblastech, kdežto v oblastech méně turisticky atraktivních se intenzivně hospodaří (Stotten et al. 2019b). Nejvýznamnější oblasti cestovního ruchu se nacházejí převážně ve venkovských regionech na západě a jihu Rakouska. Nejvíce agroturistických farem se vyskytuje v blízkosti turisticky atraktivních lokalit alpského regionu. Typickými oblastmi pro pobyty na farmách jsou Horní Korutany, Pinzgau-Pongau v Salcbursku, Tyrolská nížina v oblasti kolem Liezenu v Horním Štýrsku (Quendler 2019).

Ačkoliv má venkovský cestovní ruch na rakouském venkově dlouholetou tradici, nabídka ubytování na farmách a statcích se výrazně snižuje. V roce 1991 poskytovalo ubytování 21 276 zemědělských podniků a v roce 2016 pouze 9 895 (Stotten et al. 2019b). Dle studie z roku 2021, kterou si nechalo vypracovat Spolkové ministerstvo zemědělství, regionů a cestovního ruchu je životaschopnost každé třetí farmy v Rakousku závislá na poskytování ubytovacích služeb. Agroturistika tvoří v průměru 40 % příjmů farem a poskytuje přes 15 000 pracovních míst. Během pandemie COVID-19 poklesla poptávka zhruba u poloviny agroturistických farem, u 40 % poptávka stoupla a přibližně 15 % mohlo dokonce zvýšit ceny (EURACTIV 2022).

Spojení se zemědělstvím je pro cestovní ruch v Rakousku velmi důležité. Zemědělské podniky se podílí na zachování kulturní krajiny. Alpské farmy a regionální produkty přispívají také k autenticitě, kterou turisté od venkovských oblastí vyžadují. S úpadkem zemědělské výroby, obzvláště v horských oblastech se pro zemědělské podniky význam diverzifikace zvyšuje. Především v alpské oblasti je cestovní ruch zásadní pro životaschopnost venkova. Velkým přínosem agroturistiky v alpských oblastech jako je Tyrolsko či Salcbursko je udržení zemědělského hospodaření.

Agroturistice v Rakousku se věnuje spolková organizace Urlaub am Bauernhof, jejímž smyslem je podpořit spolupráci mezi zemědělskými podniky a pomoci zemědělcům uplatnit se na trhu cestovního ruchu jako provozovatelé agroturistických farem. Členem tohoto spolku se stávají zemědělské podnikatelé dobrovolně. Finanční podporu související s projektem na různých úrovních získává spolek od EU, spolkové vlády a spolkových zemí. Řízení dalšího veřejného financování diverzifikace činností zemědělského podniku např. zlepšení marketingu produktů a služeb zajišťují agrární komory (Stotten et al. 2019b). Spolek funguje již přes 30 let a patří do něj více než 2 300 rakouských farem. Ochrannou známkou (viz obr. 3) jsou označeny farmy, které jsou pravidelně kontrolovány podle standardizovaných specifikací v oblasti kvality farmy, vybavení a služeb. Na základě kontroly je farmě uděleno hodnocení v podobě 2 až 5 květin, které lze najít na webových stránkách Urlaub am Bauernhof. Jedná se o velmi úspěšnou značku, nepřetržitě udávající směr modernímu, ekonomicky hodnotnému venkovskému cestovnímu ruchu (UaB 2021).

Obr. 3 Ochranná známka agroturistických farem v Rakousku (UaB 2021)

Dle průzkumu trhu zájem o agroturistiku v Rakousku roste. Jeví o ní zájem 69 % všech Rakušanů. Polovina z nich již agroturistické služby vyzkoušela. Dříve byla oblíbená zejména u obyvatel Vídně, nyní hlavně u obyvatel Salcburku, Štýrska a Vorarlberska. Agroturistiku preferuje 62 % lidí ve věku nad 60 let, z nichž 47 % si rozhodně přeje strávit dovolenou na farmě. Podle průzkumu letní dovolené v Rakousku navštěvují farmy převážně rodiny s dětmi. Lidé ve věkové kategorii 30 až 49 let tvoří dvě třetiny všech návštěvníků. Co se týče zdrojů informací o dovolené převážná většina návštěvníků využívá internet (LFI 2019).

3.3.3 Venkovský cestovní ruch v Itálii

Itálie je se svým přírodním, historickým, kulturním a uměleckým dědictvím řadí k turisticky nejatraktivnějším zemím na světě. Během celosvětové ekonomické krize v letech 2008 až 2014 byl v Itálii zaznamenán pokles přímořského cestovního ruchu, ten však vyrovnal rozvoj kulturního cestovního ruchu. K významným součástem italského cestovního ruchu patří také gastroturistika, vinařská turistika a agroturistika, které se s kulturním cestovním ruchem mohou pojit (Calabrò & Vieri 2018).

Gastroturistika a vinařská turistika jsou v Itálii velmi populární. Na základě zájmu o kvalitní lokální produkty a gastronomické zážitky ve venkovských oblastech si vybírá místo pobytu značná část turistů. Aktivity, jako je ochutnávání a poznávání výrobních procesů místních produktů zprostředkovávají návštěvníkům kontakt s dědictvím spočívajícím v místní historii, typičnosti, životním stylu a tradicích. Itálie se řadí se svými 299 zeměpisnými označeními potravin, 526 zeměpisnými označeními vína a 38 zeměpisnými označeními lihovin před země s velmi bohatou nabídkou potravin a vín jako je Francie a Španělsko. Potravinářská označení jsou nejvíce zastoupena v Emilii-Romagni, Benátsku a Lombardii. Vinařská označení jsou typická pro Toskánsko a Piemont. Nejvíce italských lokálních produktů se vyrábí ve znevýhodněných horských oblastech, kde mají zásadní význam pro rozvoj. K oživení okrajových a horských oblastí výrazně přispívají stezky typických produktů např. vína, olivového oleje a sýrů. Olivová turistika je současným fenoménem cestovního ruchu v Itálii následujícím vinařskou turistiku, které se podařilo upoutat pozornost návštěvníků na vinné sklepy (Piñeiro et al. 2019).

Agroturistika je v Itálii upravena vnitrostátním právem. Dle zákona č. 96/2006 Sb. mohou agroturistiku provozovat pouze zemědělci a jejich rodinní příslušníci, přičemž musí převažovat zemědělská činnost farmy, nikoliv její aktivity v rámci cestovního ruchu. Převaha zemědělské činnosti je stanovena z hlediska počtu pracovních hodin a nesouvisí s příjmy (Giaccio et al. 2018). Návštěvníci si tak mohou užívat venkovskou atmosféru díky pobytu na skutečných

fungujících farmách (Grandi et al. 2022). Italské agroturistické farmy pravidelně provozované v souladu s platnými zákony a předpisy jsou od roky 2013 značeny ochrannou známkou Agriturismo Italia doplněnou systémem klasifikace (viz obr. 4). Klasifikace umožňuje návštěvníkům vytvořit si představu o tom, co farma nabízí (Agriturismo Italia 2022).

Obr. 4 Ochranná známka italských agroturistických farem (Agriturismo Italia 2022)

Agroturistika je v Itálii velmi oblíbená. V prvním desetiletí 20. století agroturistika patřila k nejvíce rostoucím odvětvím cestovního ruchu v Itálii. Počet agroturistických farem se dle Národního statistického institutu od roku 1998 do roku 2007 zvýšil z 9 718 na 14 822 (Grandi et al. 2022). V roce 2021 fungovalo v Itálii 25 060 agroturistických farem. Počet agroturistických farem neustále narůstá. Dokonce i v roce 2020, který byl poznamenán pandemií COVID-19 přibylo téměř 500 agroturistických farem. V 63 % italských obcí se nachází nejméně jedna agroturistická farma. Nejvyšší hustota agroturistických farem je Tridentsku-Horní Adiži, a to 27 agroturistických farem na 100 km², dále v Toskánsku a Umbrii. Mezi další oblasti, kde je agroturistika hojně zastoupena patří jižní Piemont, východní část Furlansko-Julského Benátska, západní regiony Benátsko a Ligurie a jižní cíp Apulie (EURACTIV 2022). Na italském venkově se díky agroturistice zachovalo tradiční zemědělství v kopcovitých a horských oblastech a mnoho cenných historických zemědělských objektů (Agriturismo Italia 2022).

4 Metodika

Tato část práce se věnovala zkoumané oblasti, kterou je CHKO Český ráj. Informace o oblasti a v ní probíhajícím venkovském cestovním ruchu vycházely z odborné literatury a dokumentů týkajících se CHKO Český ráj, především z Koncepce práce s návštěvnickou veřejností pro CHKO Český ráj a NPP Bozkovské dolomitové jeskyně. Přehled farem a rančů poskytujících agroturistické služby ve zkoumané oblasti byl vytvořen na základě informací uvedených na jejich webových stránkách či osobní komunikace s jejich majiteli a doplněn autorskými fotografiemi. Výzkumnými metodami byly kvantitativní výzkum a SWOT analýza, na jejichž základě je zhodnocen potenciál venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj. Data získaná v dotazníkovém šetření byla dále podrobena PCA analýze.

4.1 Kvantitativní výzkum

V rámci diplomové práce byl proveden kvantitativním výzkum formou dotazníkového šetření a jeho vyhodnocení za účelem potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz. Kvantitativní výzkum se zaměřuje na kvantifikovatelné problémy. Poskytuje tedy odpověď na otázku „Kolik?“. Jinými slovy měří intenzitu zkoumaných jevů. Kvantitativní výzkum pracuje obvykle s velkými reprezentativními vzorky respondentů, díky čemuž lze výsledky statisticky zpracovat a zobecnit na celou populaci (Karlíček et al. 2018). Rostoucí význam kvantitativního výzkumu byl ve společenských vědách a obzvláště v cestovním ruchu patrný od 80. let 20. století. Jednou z nejčastějších metod sběru primárních dat v cestovním ruchu se staly dotazníky (Cunha et al. 2021).

Dotazníkové šetření bylo vybráno z důvodu získání dat od velkého počtu respondentů v poměrně krátkém čase a při minimálních nákladech (Disman 2007). Dotazníkové šetření probíhalo v říjnu až listopadu 2022, kdy byl online dotazník vytvořen na webové stránce survio.com (Survio 2022). Jednalo se o anonymní dotazník na téma venkovský cestovní ruch v CHKO Český ráj, který se konkrétně zaměřoval především na agroturistiku jako formu venkovského cestovního ruchu. Cílem dotazníku bylo zjištění povědomí a zájmu respondentů o venkovský cestovní ruch v CHKO Český ráj.

Na úvodní stránce dotazníku viz příloha č. 1 byli respondenti informováni o účelu dotazníkového šetření. Dotazník se skládal z 20 otázek s výběrem jedné nebo více odpovědí. Z důvodu větší pravděpodobnosti vyplnění dotazníku a snadného zpracování získaných informací převážnou část dotazníku tvořily otázky uzavřené. Některé otázky byly polouzavřené s možností doplnit vlastní odpověď. Zahrnuty byly jak dichotomické a trichotomické otázky s výběrem z dvou nebo tří odpovědí, ale i otázky polytomické s výběrem z více jak tří odpovědí. Dotazník začínal 5 identifikačními otázkami, následovaly otázky týkající se dané problematiky. Z hlediska časové náročnosti vyplnění dotazníku trvalo průměrně 5 minut. Za účelem odstranění nedostatků dotazníku byl nejprve proveden předvýzkum na menším počtu jedinců. Distribuce dotazníku probíhala přes přímý odkaz. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 210 respondentů, potencionálních zájemců o venkovský cestovní ruch v CHKO Český ráj. Zjištěné údaje byly znázorněny pomocí grafů uvedených v kapitole Výsledky.

4.2 Analýza hlavních komponent (PCA)

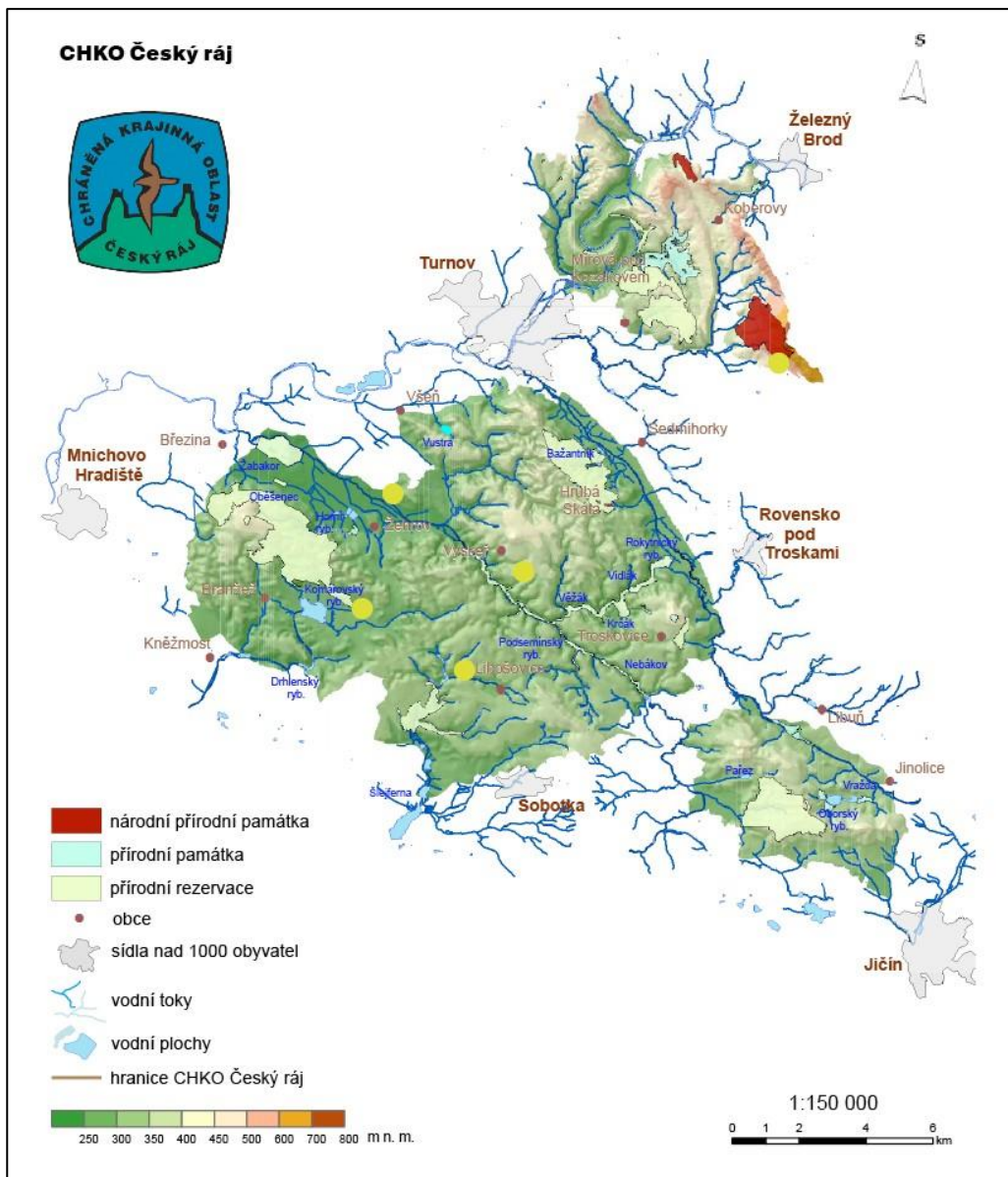
Odpovědi získané v rámci dotazníkového šetření byly podrobeny analýze hlavních komponent (PCA) provedené v programu Canoco (Šmilauer & Lepš 2014). Tato statistická metoda se používá k redukci dimenzionality dat a získání lineární kombinace původních dat v komponentách představujících rozptyl v několika dimenzích. PCA patří k nejčastěji využívaným metodám pro analýzu velkých datových souborů. Jde o mnohorozměrnou metodu, jež analyzuje data s mnoha vzájemně korelovanými kvantitativními závislými proměnnými za účelem získat primární informace z původních dat a reprezentovat je a vizualizovat jako nové ortogonální nekorelované proměnné zvané hlavní komponenty (Díaz González et al. 2022). Pomocí PCA analýza byly v grafické podobě prezentovány podobnosti a rozdíly mezi odpověďmi respondentů různého věku.

4.3 SWOT analýza

Na základě výsledků dotazníkového šetření, vlastního průzkumu a studia dokumentů týkajících se řešené oblasti byla vytvořena SWOT analýza s cílem zhodnotit potenciál a udržitelnost venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj. Název SWOT se skládá ze slov Strengths (silné stránky), Weaknesses (slabé stránky), Opportunities (příležitosti), Threats (hrozby). SWOT analýza venkovského cestovního ruchu umožňuje odhalit takové faktory, které jsou výhodné a je vhodné je podporovat, ale i nepříznivé faktory, kterým je potřeba se vyvarovat. SWOT analýzu lze použít k nalezení problémů a jejich řešení a ujasnění budoucího směru rozvoje venkovského cestovního ruchu (Zhang 2012).

4.4 Charakteristika CHKO Český ráj

Estetické hodnoty území Českého ráje se staly v roce 1955 důvodem k vyhlášení chráněné krajinné oblasti Český ráj. Jednalo se první chráněnou krajinnou oblast v bývalém Československu, jež dokonce předstihla vyhlášení národních parků (Mertlík & Adamovič 2016). Chráněná krajinná oblast Český ráj leží mezi městy Železný Brod, Semily, Nová Paka, Jičín, Sobotka a Mnichovo Hradiště (Hušková & Kvita 2021). Zasahuje na území tří krajů, a to Královéhradeckého, Libereckého a Středočeského. V době vyhlášení činila rozloha CHKO Český ráj pouze 92 km². K novému vyhlášení a podstatnému rozšíření CHKO Český ráj na současných 181,5 km² došlo v roce 2002. CHKO představuje 12,5 % rozlohy turistického regionu Český ráj (Bartoňová 2019). Jde o první velkoplošné zvláště chráněné území v České republice, které se skládá ze třech samostatných částí (viz obr. 5).

Obr. 5 Vymezení CHKO Český ráj, sledované farmy a ranče – žluté tečky (upraveno podle Mocek 2015)

Krajina CHKO Český ráj je tvořena mozaikou lesů, luk, pastvin, geologických objektů, mokřadů, vodních ploch a toků, historických a kulturních objektů (Hušková & Kvita 2021). Zároveň je také CHKO Český ráj územím geoparku Český ráj, který byl v roce 2005 zařazen do sítě evropských geoparků UNESCO. O deset let později se Český ráj zařadil do globální sítě geoparků UNESCO (Mertlík & Adamovič 2016). V CHKO Český ráj se nachází 24 maloplošných zvláště chráněných území, jejichž rozloha odpovídá více jak 10 % plochy CHKO. Do těchto maloplošných zvláště chráněných území patří 2 národní přírodní památky, 11 přírodních rezervací a 11 přírodních památek. Pod maloplošná zvláště chráněná území spadají lesní ekosystémy, luční společenstva i území sloužící k ochraně geologických útvarů, avšak ne všechna skalní města, která se stala podnětem k vyhlášení CHKO a ke vzniku Globálního geoparku UNESCO Český ráj. Zonace CHKO má tudíž zásadní význam při jejich ochraně. V rámci soustavy Natura 2000 byly na území CHKO Český ráj vyhlášeny evropsky

významné lokality, mezi něž se řadí Drhleny, Jeskyně Sklepy pod Troskami, Příhrazské skály, Údolí Plakánek, Průlom Jizery u Rakous, Podhájí – chalupa, Podtrosecká údolí a Kost. (Hušková & Kvita 2021). Rozmanité biotopy Českého ráje zajišťují příznivé životní prostředí mnoha rostlinným a živočišným druhům. V CHKO bylo doposud zaznamenáno 20 až 30 tisíc druhů živočichů, z nichž je 143 zvláště chráněných, 940 druhů vyšších rostlin, z toho 52 zvláště chráněných a 689 památných stromů (Bartoňová 2019).

4.4.1 Subjekty spojené s cestovním ruchem v CHKO Český ráj

Subjekty spojené s cestovním ruchem v CHKO Český ráj se zaměřují na přírodní a kulturně-historické dědictví CHKO Český ráj, snaží se zaujmout návštěvníky této oblasti a nabídnout jim příjemné zážitky a služby. Jejich cílem je především získat dostatečný počet návštěvníků a turistů a nabízet jim takové produkty, které dokážou konkurovat podobným destinacím. Mezi subjekty spojené s cestovním ruchem v CHKO Český ráj lze zařadit obce, destinační management, provozovatele služeb v cestovním ruchu, provozovatele turistických cílů či organizátory hromadných akcí.

Obce usilují o vyvážený rozvoj, z něhož bude mít přínos obec a její občané, a přitom nedojde ke zhoršení kvality života v obci. Mnohé z nich se angažují v podpoře rozvoje cestovního ruchu formou aktivního členství v místních akčních skupinách iniciativy LEADER, mikroregionech apod.

Destinační management na území CHKO Český ráj vykonává Sdružení Český ráj. Jedná se o nestátní neziskovou organizaci, jejímž záměrem je spolupráce členských obcí, měst a dalších právních subjektů na rozvoji cestovního ruchu v turistickém regionu Český ráj (Hušková & Kvita 2021). K 31.12. 2021 mělo Sdružení Český ráj 61 členů, a to 41 měst a obcí, 18 subjektů ze soukromého sektoru a 2 ostatní (SČR 2022a). Funkci místních organizací destinačního managementu vykonávají turistická informační centra (Bartoňová 2019). Během sezóny jsou otevřená turistická informační centra Bukovina a Věžák (AOPK ČR 2014).

V CHKO Český ráj provozuje svou činnost mnoho malých i větších podnikatelů a poskytovatelů služeb v cestovním ruchu. Tito provozovatelé služeb v cestovním ruchu cílí na zvyšování kapacity a kvality nabídky cestovního ruchu a dlouhodobé využívání zdrojů, jenž jim CHKO poskytuje pro naplnění potřeb jejich zákazníků a vlastní ekonomický rozvoj.

Neméně důležité jsou také provozovatelé turistických cílů např. Národní památkový ústav či obce, které jsou plně nebo do značné míry odkázány na příjmy z cestovního ruchu, a proto mají velký zájem na jeho rozvoji. Tito provozovatelé hradů, zámků, muzeí, jeskyní, vyhlídek a rozhleden významně přispívají k turistické nabídce v celém turistickém regionu Český ráj.

Co se týče organizátorů hromadných turistických či sportovních akcí, ne všechny akce jsou vhodně pro území CHKO. Komplikace mohou přinést akce, které do klidových zón CHKO přitahují velký počet osob, akce realizované v problematických termínech např. v období hnízdění ptáků nebo akce narušující území. Kromě toho jde také o závody v orientačním běhu, automobilové, cyklistické a horolezecké závody, které obvykle vyžadují dlouhodobou přípravu v místě pořádání a tím se v podstatě oblast zviditelňuje. Některé z těchto akcí byly již po domluvě s pořadatelem vyřazeny. Orientační běh je však v této oblasti považován za tradiční sport. Záměrem je nasměrování orientačních běžců do III. zóny CHKO a omezení jejich

pohybu, především v období hnízdění. Za přijatelné jsou považovány akce na značených trasách ve II. a III. zónách, jejichž konání není náročné na rozsáhlé organizační zázemí v místech startu a cíle a zároveň se nekonají ve skalních městech, v nichž by mohly být příčinou eroze a ničení pískovcového fenoménu (Hušková & Kvita 2021).

4.4.2 Venkovský cestovní ruch v CHKO Český ráj

Český ráj je region, který se řadí k nejtradičnějším turistickým oblastem na našem území. Ačkoliv se jedná o velmi známý region z 90 % je navštěvován tuzemskými turisty (Boháč & Drápela 2022). Počátky turistiky v Českém ráji se datují do 19. století. V této době si lidé pod vlivem romantismu oblíbili zdejší rozsáhlé plochy pískovcových skal, hrady a zříceniny, zámky a harmonickou kulturní krajinu (Drápela et al. 2021) Vzhledem k tomu, že je Český ráj jednou z nejstarších turistických oblastí, existuje v něm poměrně bohatá návštěvnická infrastruktura. V CHKO Český ráj vede přibližně 270 km značených pěších tras. Ve 30. letech 20. století vznikla Zlatá stezka Českého ráje spojující nejvyhledávanější lokality v celém turistickém regionu. Hlavním cílem návštěvníků jsou skalní města, zejména Prachovské skály, Příhrazské skály, Klokočské skály, Hruboskalsko či Maloskalsko, dále také kulturní památky jako Kost, Trosky, Humprecht, Valdštejn, Vranov (Hušková & Kvita 2021). Zlatá stezka Českého ráje je jednou z nejstarších a nejznámějších pěších stezek, za kterou lze vděčit Klubu českých turistů. Délka trasy činí téměř 160 km, značený úsek dosahuje přibližně 119 km. Zlatá stezka Českého ráje svědčí o tom, že i v minulosti lidé zvládli vytvořit zcela jedinečný turistický produkt bez znalostí marketingu a průzkumů trhu (SČR 2013).

Kromě toho je v CHKO Český ráj vyznačeno 250 km cyklotras. Během letní sezóny je v provozu šest linek cyklobusů. V současnosti nejfrekventovanější je nejnovější cyklostezka Greenway Jizera mezi Malou Skálou a Turnovem. Cyklisté využívají i trasy pro pěší, což vede občas ke konfliktům (Hušková & Kvita 2021). Co se týče jízdy na koních v CHKO Český ráj, hipoturistika je často zařazena do nabídky místních i přespolních jízdáren. Avšak žádná hipostezka v CHKO vyznačená není (AOPK 2014). Další oblíbenou aktivitou turistů je vodní turistika na řece Jizeře protékající územím CHKO Český ráj mezi Malou Skálou a Turnovem. Úsek řeky je relativně krátký a dá se zvládnout během půldenního výletu. V tomto úseku působí devět větších půjčoven lodí (Hušková & Kvita 2021). Tradiční činností ve skalních městech představuje horolezectví. Skalní města tvoří nejhodnotnější části nejednoho maloplošného zvláště chráněného území, a proto se provozování horolezectví řídí podmínkami souhlasu vydaného Správou CHKO Český ráj. Ostatní aktivity v rámci venkovského cestovního ruchu, do nichž se mohou zapojit návštěvníci CHKO Český ráj zahrnují např. orientační běh, geocaching, paragliding, balónové létání, dogtrekking, lukostřelbu či běh na lyžích (AOPK 2014).

Hlavní předností je jednoznačně zdejší přírodní prostředí. Mezi přírodní zajímavosti vyhledávané návštěvníky CHKO se řadí zejména skalní města a útvary, skalní hrady, geolokality, vyhlídky či jiné přírodní zajímavosti světového významu. Hustá síť značených turistických stezek s mnoha vyhlídkami přispívá k vysoké návštěvnosti skalních měst. Neobyčejné výhledy také umožňují rozhledny, vyhlídkové věže, ale i hrady a zámky v celém turistickém regionu Český ráj. Pro pestrost krajiny a výskyt chráněných a ohrožených druhů

jsou nepostradatelné lesy, vodní toky, rybníky a mokřady. Údolí vodních toků jsou oblíbené pěšími turisty a cyklisty, řeka Jizera také vodáky. Pestrá je i nabídka kulturních a historických zajímavostí v celém regionu Český ráj, která zahrnuje více než 20 veřejnosti přístupných hradů, zámků a zřícenin. Z lidové architektury lze spatřit roubené chalupy a stavení, hospodářské usedlosti, velmi dochované obce nebo jejich části. Ze sakrálních památek se na území Českého ráje vyskytují např. kostely, kaple, zvoničky či křížky. Turisté mohou navštívit také různé technické památky jako jsou mlýny nebo pivovary (Bartoňová 2019). Přehled významných turistických atraktivit v řešené oblasti znázorňuje tab. 3.

Tab. 3 Příklady turistických atraktivit v CHKO Český ráj (upraveno podle Hušková & Kvita 2021)

Turistické atraktivity v CHKO Český ráj	
Skalní města:	Hruboskalsko, Prachovské skály, Příhrazské skály, Drábské světničky, Klokočské skály, Maloskalská Drábovna, Besedické skály, Údolí Plakánek
Hrady a zříceniny:	Kost, Trosky, Valdštejn, Valečov, Rotštejn, Frýdštejn, Zbirohy, Vranov – Pantheon, Pařez
Zámky:	Humprecht, Hrubá Skála, Hrubý Rohozec, Mnichovo Hradiště
Lidová architektura:	Rytířova Lhota, Vesec u Sobotky, Nepřívěc, Prackov, Drahoňovice
Vyhlídkové body:	Kozákov, Zebín, Kopanina, Trosky, Klokočské skály, Krásná vyhlídka, Brada, Čížovka
Sopky:	Trosky, Mužský, Kozákov, Vyskeř
Naleziště minerálů:	Votrubcův lom
Rybníky:	Žabakor (ptačí pozorovatelná), Rokytnický rybník, Komárovský rybník, Podsemínský rybník, Doly, Nebákov
Mokřady:	Údolí Plakánek, Podtrosecká údolí
Drobné vodní toky:	Žehrovka, Libuňka, Kněžmostka, Klenice
Studánky a prameniště:	Studánka v Zeleném dole, Bezednice, Sedmihorské prameny
Ostatní zajímavosti:	Střehomský mlýn, Skalní byty (Podkost, Valečov), Pekařova brána, historické rytiny a nápisy na skalách (Klokočí)

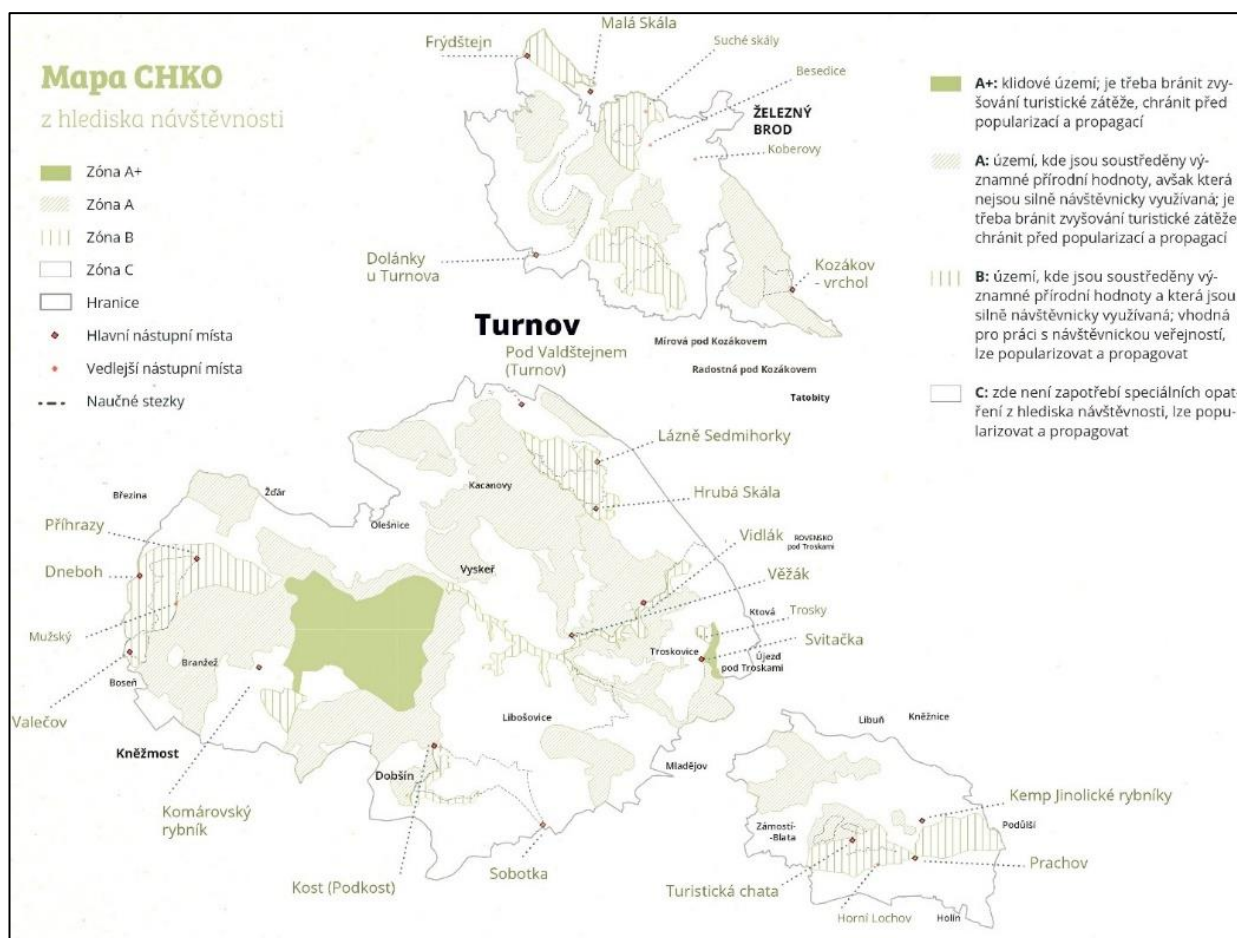
4.4.3 Overturismus v CHKO Český ráj

Český ráj a mnoho dalších českých venkovských regionů spojuje, že několik hojně navštěvovaných míst je poznamenáno overturismem, zatímco převážná část regionu je navštěvována podstatně méně. Dopady nadměrného cestovního ruchu se nejčastěji projevují v hlavní sezóně venkovského cestovního ruchu, která probíhá od července do srpna. Nejvíce navštěvovaná jsou v CHKO Český ráj pískovcová skalní města a kulturní památky (Boháč &

Drápela 2022). Podle analýzy návštěvnosti turistických cílů v roce 2019 navštívilo Prachovské skály přes 169 tisíc turistů, hrad Trosky okolo 117 tisíc turistů a hrad Kost více jak 72 tisíc turistů (CzechTourism 2020).

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR připravuje pro území CHKO koncepce práce s návštěvníckou veřejností, které stanovují limity pro využití CHKO z hlediska cestovního ruchu. Nedílnou součástí managementu návštěvnosti chráněných krajinných oblastí je rovněž působení dobrovolných a profesionálních strážců přírody. Ti jsou stejně jako turistická centra nezbytní pro komunikaci s návštěvníky. Je však třeba podotknout, že omezení počtu návštěvníků je pouze okrajovou možností, jak čelit nepříznivým dopadům vysoké návštěvnosti v přírodních lokalitách. Primární je eliminace nevhodného chování, jehož se dopouští pouze určitá část návštěvníků (MMR 2021).

Z hlediska vlivu návštěvnosti je území CHKO Český ráj je rozděleno do tří zón (viz obr. 6). V zóně A je zařazeno 16 ploch, ve kterých jsou soustředěny významné přírodní hodnoty a není proto vhodné zvyšovat jejich návštěvnost a zatraktivňovat je pro návštěvníky. Jedná se např. o Žabakor a jeho okolí, Sedmihorský mokřad, Hruboskalská údolíčka, Podloučky či Zbirohy. Do zóny B se řadí 10 ploch, na nichž jsou také soustředěny významné přírodní hodnoty, ale jsou silně využívány návštěvníky. Důležitá je tedy práce s návštěvníckou veřejností a usměrňování návštěvnosti. Do zóny B patří např. Plakánek, Trosky, Prachovské skály a Přivýšina, Hruboskalsko, Klokočské skály a Vranovské skály. V zóně C nejsou vyžadována žádná speciální opatření z hlediska návštěvnosti (Hušková & Kvita 2021).

Obr. 6 Zonace CHKO Český ráj z hlediska návštěvnosti (SČR 2022b)

4.4.4 Agroturistika v CHKO Český ráj

Otakarova farma

Otakarova farma (viz obr. 7) je rodinná farma ve vesnici Kozákov. Farma hospodaří na více než 80 ha v souladu s přírodou a uplatňuje tradiční postupy. Na Otakarově farmě jsou přesvědčeni o tom, že čas a úsilí, jenž do své práce vkládají, jim příroda oplátí v kvalitě surovin. Cílem farmy je spojit ty, kteří to vnímají podobně.

Za účelem vytvořit komunitu se zájmem o přírodu, zemědělství a kvalitní produkty vznikl Spolek farmáře Otakara, jehož členem se může stát kdokoliv prostřednictvím online formuláře. Pouze členové se mohou volně pohybovat po farmě a plně využívat všechny její výhody a zařízení. Jestliže se na farmu vydá skupina stačí, aby byla členem Spolku farmáře Otakara jedna osoba z této skupiny. S členstvím (viz tab. 4) nejsou spojeny žádné povinnosti a může být kdykoliv bez sankcí zrušeno. V rámci spolku i mimo něj pomáhá Otakarova farma spoluprací a předáváním znalostí dalším drobným podnikatelům (Otakarova farma 2022).

Tab. 4 Druhy členství ve Spolku farmáře Otakara (upraveno podle Otakarova farma 2022)

Spolek farmáře Otakara		
Členství:	Od kohouta do kohouta	Farmářem na rok
Vhodné pro:	Jednorázové nebo občasné návštěvníky (návštěva farmy, koupě produktů na Tržišti, konzumace v Degustačním bistru či Samotoči)	Pravidelné návštěvníky a zájemce o vícedenní pobyt na farmě (pronájem apartmánů, odběr produktů přes komunitní síť)
Platnost:	Jeden den	Po celou sezónu až do konce kalendářního roku

Otakarova farma se zaměřuje na chov masného skotu plemene Highland cattle. Farma je držitelem certifikátu ekologické produkce BIO. Dalšími chovanými hospodářskými zvířaty jsou drůbež, shetlandské ovce, kozy walliserské, prasata, koně a osli poitoušské. Členové Spolku farmáře Otakara mohou pravidelně odebírat maso, uzeniny, sýry a sezónní produkty z Otakarovy farmy či od dalších členů spolku prostřednictvím komunitní sítě. Produkty z farmy je možné třikrát ročně objednat přes správce komunitní sítě, kteří působí po celé České republice. Produkty lze zakoupit také přímo na farmě v obchodě nazvaném Tržiště nebo na e-shopu. Kromě toho má farma svojí vlastní značku Karli, pod kterou prodává oblečení a doplňky ručně vyrobené z vlny shetlandských ovcí. V nabídce farmy nesmí chybět ani pečivo z Otakarovy obecní pekárny upečené dle tradičních receptur. Pekařskému řemeslu se na farmě věnují více než 20 let. K dostání je kvasový chléb, slané a sladké pečivo, ale i jedinečný dopekový chléb, který má lepší výživové hodnoty než běžný chléb. Dopekový chléb a některé další druhy pečiva si mohou zákazníci objednat až domů prostřednictvím e-shopu (Otakarova farma 2022). Otakarova farma stojí za projektem KVASUJEME a podílí se tak na budování sítě Obecních pekáren po celé České republice. Zájemcům pomáhá se založením a provozem vlastní pekárny pod značkou Obecní pekárna a poskytuje jim své know-how. Obecní pekárny fungují na principu franšizy. Podnikatelé tedy profitují z jednotné značky a dobré pověsti Otakarovy obecní pekárny (Kvasujeme 2022).

Pro návštěvníky byl na farmě zřízen Samotoč (viz obr. 8) neboli samoobslužné občerstvení s místními produkty zahrnujícími např. sýry, párky, klobásy či domácí pečivo. Nesmí chybět ani různé limonády a piva, včetně Otakarova speciálu, vyrobeného v pivovaru VOLT pouze pro Samotoč. Návštěvníci se v Samotoči sami obslouží a zaplatí dle uvedeného ceníku. V Degustační bistro lze ochutnat steaky, burgery a další pokrmy. Na e-shopu mohou zákazníci zakoupit voucher do Degustačního bistra nebo voucher na piknik s produkty ze Samotoče.

K ubytování je na farmě 7 apartmánů z nichž 4 se nachází v budově Statek a 3 v budově Stodola. Apartmány v budově Statek jsou určeny pro 4 až 5 osob a dítě do 3 let. Apartmány v budově Stodola jsou vhodné pro 6 osob a dítě do 3 let. Každý apartmán má sociální zařízení, kuchyňský kout a vybavení pro děti. Hostům je k dispozici bazén, terasa, ohniště, dětské hřiště a samoobslužné občerstvení. Cena za jednu noc v apartmánu činí 2 500 Kč. Tato cena platí při pobytu na alespoň 2 noci. Stravování není v ceně. Snídaně a večeře lze zajistit po domluvě. Pobyt pro děti do 3 let je zdarma. Čtyřčlennou rodinu vyjde týdenní pobyt na Otakarově farmě na 17 500 Kč. Ubytovací kapacita apartmánů je 35 osob, ale je možnost přespat také na slámě, ve stanech nebo karavanech. Ubytovat se lze i ve staré chaloupce s výhledem na Trosky, která se nachází 500 m od farmy.

Nabídka aktivit na farmě je poměrně pestrá. Pro děti na farmě vznikl malý farmapark, ve kterém si mohou zvířata sami nakrmit. Návštěvníci se mohou během svého pobytu na farmě zúčastnit komentované prohlídky farmy, projet se na koních, zkusit si práci na farmě nebo zapojit se do celodenního workshopu a upéct si kvasový chléb, vyrobit domácí sýr či uplést svetr ze 100% shetlandské vlny. Před Vánoci na farmě navozuje atmosféru workshop Veselé vánočkování, při němž si návštěvníci upečou vánočku dle osvědčeného receptu.

Na farmě se pořádají teambuildingy, školení a firemní akce. Zájemcům jsou k dispozici apartmány, všechny venkovní prostory, včetně Samotoče a místnost s projektorem. Program může být sestaven z různých aktivit na farmě jako např. grilování, večer s kytarou, piknik, počítání stáda, degustace likérů a pálenek nebo ochutnávka produktů z farmy. Dále je možné zajistit meditační cvičení, přednášky o osobním rozvoji nebo jiné aktivity. Otakarova farma je také ideálním místem pro svatby a různé oslavy (Otkarova farma 2022).

Obr. 7 Otakarova farma

Obr. 8 Samotoč

Ekofarma Rytířova Lhota

Ekofarma Rytířova Lhota (viz obr. 9) je venkovská usedlost umístěná na samotě zabývající se rostlinnou a živočišnou výrobou v BIO kvalitě (viz obr. 10). Farma je tvořena rodinným domem, domem pro hosty, stodolou a chlévy s hospodářskými zvířaty. Náleží k ní zahrada, pastviny a sad.

Ekofarma poskytuje ubytování ve dvoulůžkovém pokoji nebo dvou čtyřlůžkových pokojích s vlastním sociálním zařízením a společnou kuchyní. Součástí farmy je také apartmán se dvěma dvoulůžkovými pokoji, jedním samostatným lůžkem a možností dvou přistýlek včetně sociálního zařízení a kuchyně. K dispozici je hostům herna pro děti a společenská místnost s přístupem na venkovní terasu, kde mohou grilovat. Snídani po domluvě připraví majitelka farmy. Farma nabízí také wellness zahrnující vířivku a finskou saunu. V sezóně činí cena pobytu pro dospělé osobu 500 Kč/noc a pro děti do 15 let 300 Kč/noc. Mimo sezónu je to 450 Kč/noc za dospělé osobu a 250 Kč/noc za dítě do 15 let. Pobyt pro děti do 3 let je zdarma. Je možné pronajmout si i celý objekt, a to za 5 500 Kč/noc v sezóně za 4 900 Kč/noc mimo sezónu (Ekofarma Rytířova Lhota, 2022).

Návštěvníci mají přístup k hospodářským zvířatům a mohou si nakoupit zeleninu, ovoce, vejce, mošty, marmelády, med, mléčné výrobky či jiné bioprodukty z farmy. K zapojení jsou vhodné některé sezónní práce jako je např. sušení sena nebo sběr ovoce.

Obr. 9 Ekofarma Rytířova Lhota

Obr. 10 Chov ovcí na ekofarmě

Kocourkov – ranč pod břízami

Kocourkov – ranč pod břízami leží v obci Lažany. Po celý rok jsou pořádány vyjížděky po Českém ráji a výcvik na jízdárně pro všechny věkové kategorie. Vyjížděky jsou přizpůsobeny pro všechny jezdecké úrovně (viz tab. 5). Bezpečnost nejezdců či začátečníků zajistí vodič. Ceny vyjížděk se liší podle doby trvání a jezdecké úrovně. Za hodinu v terénu zaplatí nejezdci a jezdci začátečníci 550 Kč, pokročilý jezdci 450 Kč. Celodenní vyjížděka vyjde na 1 500 Kč. Zájemci si mohou pronajmout jízdárnu (viz obr. 11).

Tab. 5 Typy vyjížděk na ranči (upraveno podle Kocourkov – ranč pod břízami 2016)

Vyjížd'ky do terénu		
Doba trvání:	Vhodné pro:	Účel:
Hodinové	Jezdce všech úrovní	Zlepšování rovnováhy a jezdeckých dovedností
Dvouhodinové	Jezdce všech úrovní	Relax na „vyčištění hlavy“ nebo kondiční trénink
Tříhodinové	Zkušené jezdce, pokročilé jezdce, ze začátečníků jezdcům fyzicky zdatným, pravidelně sportujícím	Výlet po Českém ráji, návštěva bližších hradů, zámků a přírodních lokalit
Celodenní	Zkušené jezdce a pokročilé jezdce	Výlet na atraktivní místa Českého ráje, hrady, zámky, rozhledny, skalní města a údolí

Pro děti se na ranči uskutečňují jezdecké pobyty, jezdecký kroužek, jezdecké tábory a jezdecká příprava. Děti si vyzkouší práci na ranči a péči o koně (viz obr. 12), ale i další zvířata. V nabídce ranče jsou mimo jiné permanentky na 10 lekcí pro začátečníky a pokročilé jezdce, startovní balíček a dárkové poukazy na jakoukoliv z aktivit včetně ubytování. Ubytovaní je určeno pouze pro jezdecké pobyty, pro které je připraven apartmán s maximální kapacitou 10 osob. Apartmán má vlastní sociální zařízení, kuchyňský kout a terasu (Kocourkov – ranč pod břízami 2016).

Obr. 11 Kruhová jízdárna

Obr. 12 Chov koní na ranči

Dvůr Borčice

Dvůr Borčice se nachází v blízkosti obce Všeň u Turnova. Jedná o agroturistickou jízdárnu a jezdeckou školu dlouhodobě pořádající dětské jezdecké tábory (Dvůr Borčice 2023). Od roku 2006 je Dvůr Borčice také ekofarmou. Na 54 ha luk a pastvin je chováno téměř padesát koní. Na pastvinách ani ve stájích nejsou používány žádné agrochemikálie, koně jsou krmeny bioovsem a seno z farmy musí projít kontrolou a být certifikováno (Kolářová 2015).

Dvůr Borčice nabízí ubytování v chatkách (viz obr. 13) či pokojích, stravování, výuku jízdy na koni a vyjížd'ky do přírody, jezdecké pobyty a další sportovní aktivity. V této jízdárně je mimo školní prázdniny možné pořádat firemní nebo soukromé akce s programem a stravováním dle přání. Informace k jezdeckým pobytům a dětským táborům jsou zveřejňovány

na webových stránkách Dvoru Borčice. Ceny jezdeckých pobytů s plnou penzí se pohybují dle sezóny od 6 500 Kč do 11 000 Kč na osobu za 5 dní. Jezdecké hodiny poskytuje jízdárna celoročně po předchozí telefonické domluvě v ceně 400 Kč za hodinu. K dalším činnostem ekofarmy patří poskytování ustájení koní (viz obr. 14) pastevní odchov hříbat a prodej českých teplokrevníků (Dvůr Borčice 2023).

Obr. 13 Ubytování v chatkách

Obr. 14 Stáje Dvoru Borčice

Ranch Srbsko

Ranch Srbsko je malý rodinný ranč s ekologickým zemědělstvím (viz obr. 15), který se řídí zásadami permakultury. Na pozemcích o rozloze 10 ha (viz obr. 16) se chovají koně, krávy, prasata, perličky, slepice a v akvaponickém skleníku pstruzi. Na ranči se nachází starý švestkový sad, záhony se zeleninou, jezírka a svejly neboli příkopy zadržující dešťovou vodu. Hosté se mohou zapojit se do různých potřebných prací jako je dojení krávy, péče o drůbež, zahradničení, sklizeň ovoce a zeleniny, výroba sýra a dalších mléčných výrobků nebo se projet na koni. K dispozici jsou dvě dřevěné chatky se čtyřmi lůžky včetně sociálního zařízení a kuchyně. Ubytování je určeno především pro tzv. WWOOFery neboli dobrovolníky, kteří mají zájem pomáhat s prací hostitelům a získat nové znalosti v oblasti ekologického zemědělství. Nejčastěji se jedná o zahraniční hosty z Maďarska a Francie. Rodina komunikuje česky i anglicky. Za vykonanou práci hostitelé poskytují stravu a ubytování. Pracovní doba je klasicky 8 hodin a zbytek dne mají dobrovolníci pro sebe. WWOOFing je celosvětové dobrovolnické hnutí zaměřené na výměnu informací týkajících se ekologického zemědělství a udržitelnosti (WWOOF 2023).

Obr. 15 Ranch Srbsko

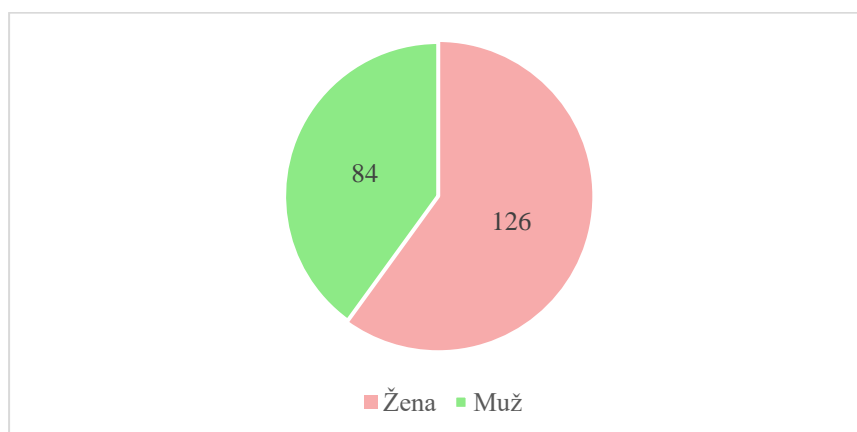
Obr. 16 Pozemky a ustájení na ranči

5 Výsledky

5.1 Kvantitativní výzkum

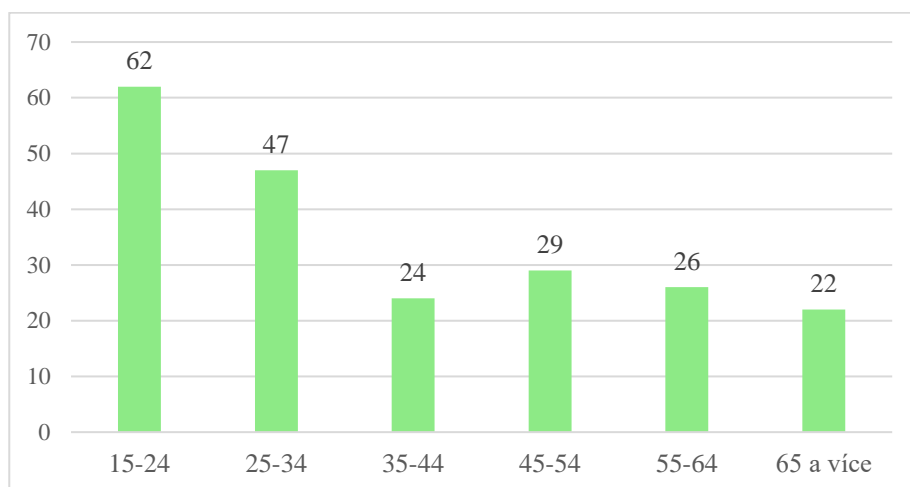
Do dotazníkového šetření se zapojilo 210 náhodně vybraných respondentů. Zjišťován byl zájem a povědomí respondentů o venkovském cestovním ruchu, zejména agroturistice v CHKO Český ráj. Úspěšnost vyplnění dotazníku činila 63,5 %.

V první části dotazníkového šetření odpovídali respondenti na identifikační otázky. Do dotazníkového šetření se zapojilo 126 žen a 84 mužů (viz obr. 17). Ženy představují 60 % respondentů, zatímco muži pouze 40 % respondentů.

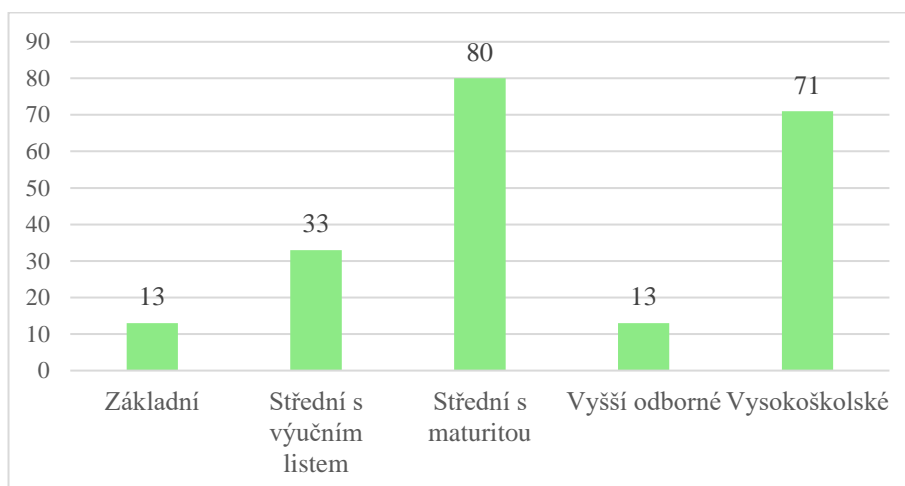
Obr. 17 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Jakého jste pohlaví?

Respondenti se zařazovali do 6 věkových kategorií (viz obr. 18), z nichž nejvíce byla zastoupena věková kategorie 15-24 let. V té se nacházelo 62 respondentů (29,5 %). Následovala věková kategorie 25-34 let s 47 respondenty (22,4 %) a dále věková kategorie 45-54 s 29 respondenty (13,8 %). Ve věku 55-64 let bylo 26 dotazovaných (12,4 %) a ve věku 35-44 let se zúčastnilo 24 respondentů (11,4 %). Lidé ve věku 65 let a více se dotazníkového šetření účastnili nejméně. Představovali pouze 22 respondentů (10,5 %).

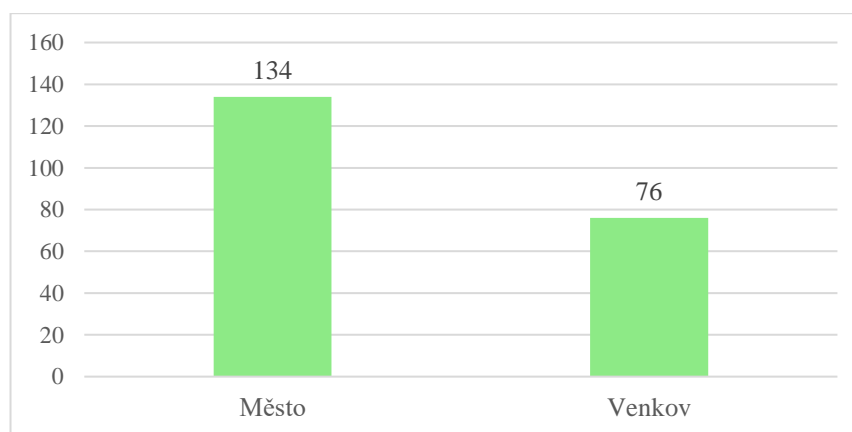
Obr. 18 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Kolik je Vám let?

Rozdělení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání znázorňuje obr. 19. Do dotazníkového šetření se zapojilo nejvíce osob se středoškolským vzděláním s maturitou, kterých bylo 80 (38,1 %). Hojně zastoupenou skupinou se stali také lidé s vysokoškolským vzděláním, jejichž počet činil 71 respondentů (33,8 %). Střední vzdělání s výučním listem mělo 33 dotazovaných (15,7 %). Vyššího odborného vzdělání dosáhlo 13 respondentů (6,2 %). Se základním vzděláním se zapojilo také 13 respondentů (6,2 %).

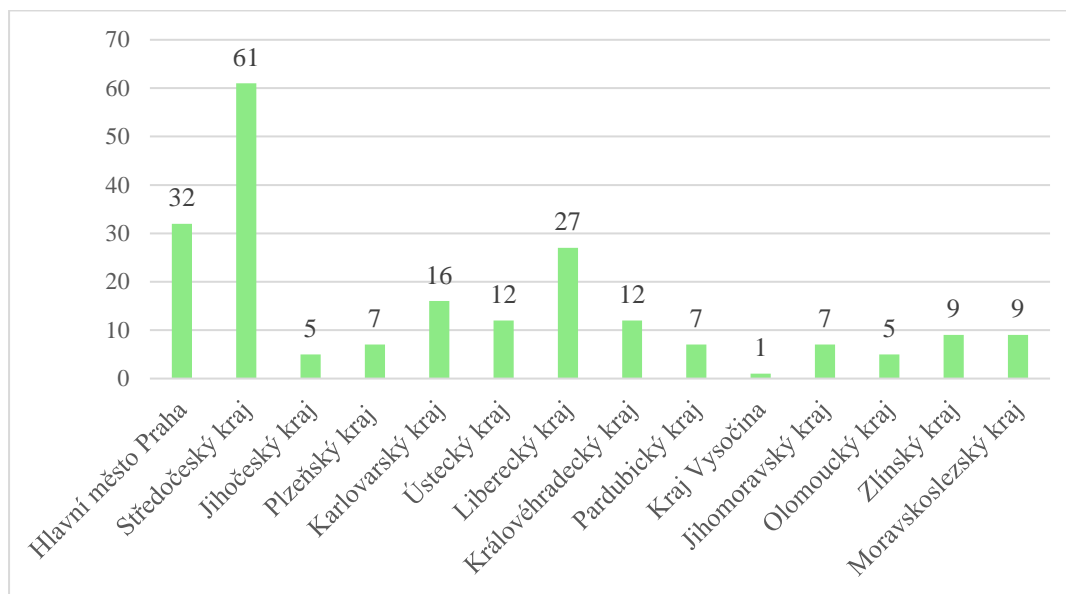
Obr. 19 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Obyvateli měst je 134 osob (63,8 %), což je převážná část dotazovaných (viz obr. 20). Na venkově žije pouze 76 respondentů (36,2 %).

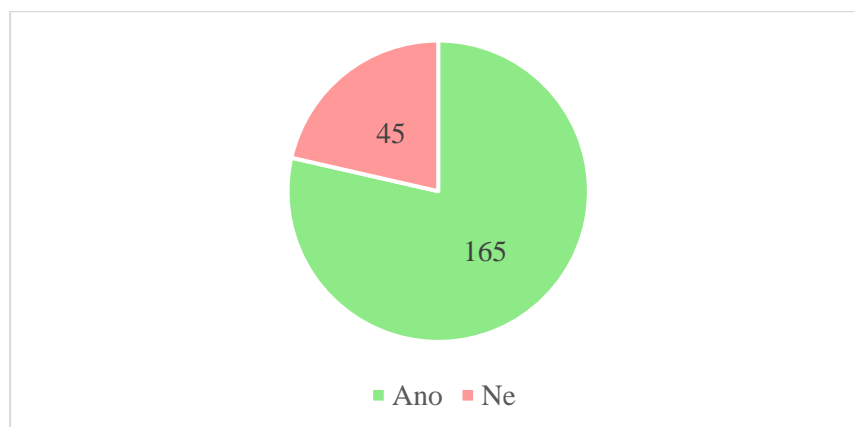
Obr. 20 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Kde žijete?

Nejpočetněji byl zastoupen Středočeský kraj s 61 respondenty (29 %), následovalo hlavní město Praha s 32 respondenty (15,2 %), dále Liberecký kraj s 27 respondenty (12,9 %). Z Karlovarského kraje dotazník vyplnilo 16 dotazovaných (7,6 %). Z Královéhradeckého a Ústeckého kraje se zapojil stejný počet respondentů, a to 12 (5,7 %). Zbylé kraje byly zastoupeny menším počtem dotazovaných. Celkové zastoupení respondentů dle kraje, ve kterém žijí znázorňuje obr. 21.

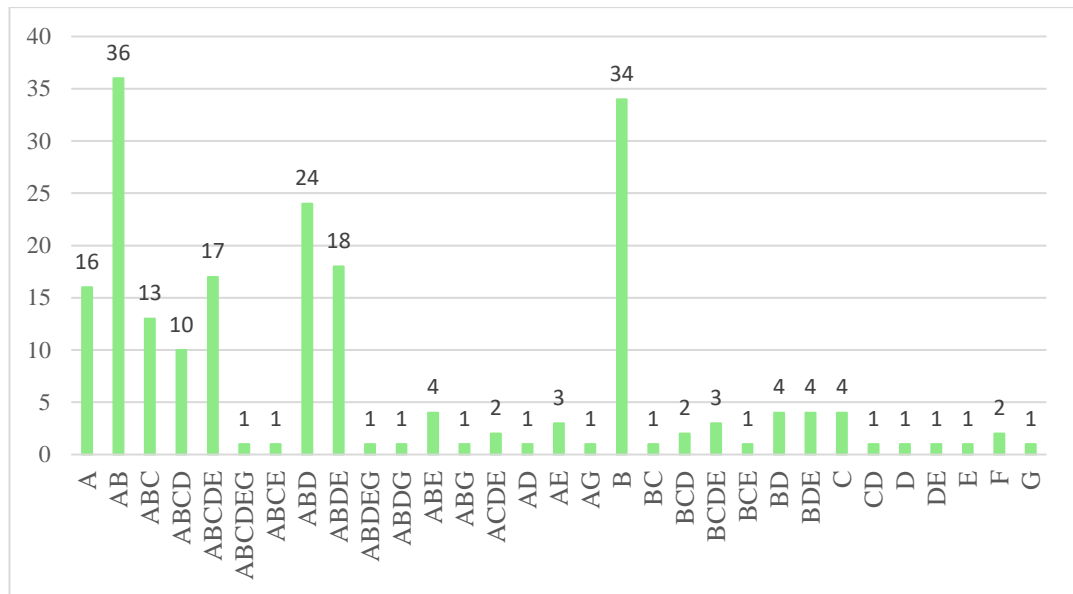
Obr. 21 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Ve kterém kraji žijete?

Následující otázka ověřovala povědomí respondentů o pojmech agroturistika nebo venkovský cestovní ruch (viz obr. 22). O pojmech má představu 165 dotazovaných (78,6 %). Pouze 45 dotazovaných (21,4 %) pojmy agroturistika ani venkovský cestovní ruch nezná.

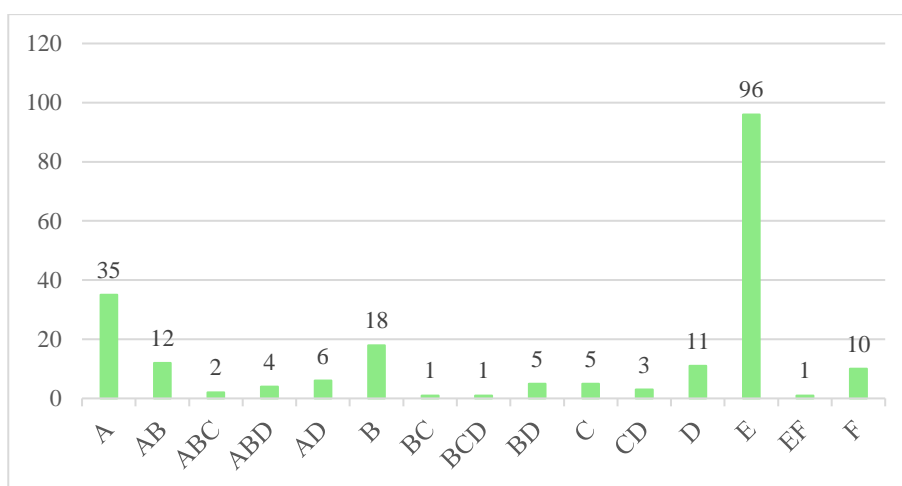
Obr. 22 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Znáte pojem agroturistika nebo venkovský cestovní ruch?

V otázce týkající se motivace k trávení volného času na venkově (viz obr. 23) bylo možné zvolit více odpovědí. Na výběr bylo z možností klid a odpočinek (A), příroda (B), sportovní aktivity (C), poznávání památek (D), poznávání kultury a tradic (E), nic (F) a rodinné vazby (G). Nejvíce respondentů, konkrétně 36 (17,1 %) zvolilo klid, odpočinek a přírodu. Samotnou přírodu si vybralo 34 respondentů (16,2 %). Pro 24 (11,4 %) z nich je to klid, odpočinek, příroda a poznávání památek a 18 (8,5 %) respondentů si vybralo kombinaci klidu, odpočinku, přírody, poznávání památek a poznávání kultury a tradic. Pouze dva respondenti nejsou motivováni k pobytu na venkově ničím.

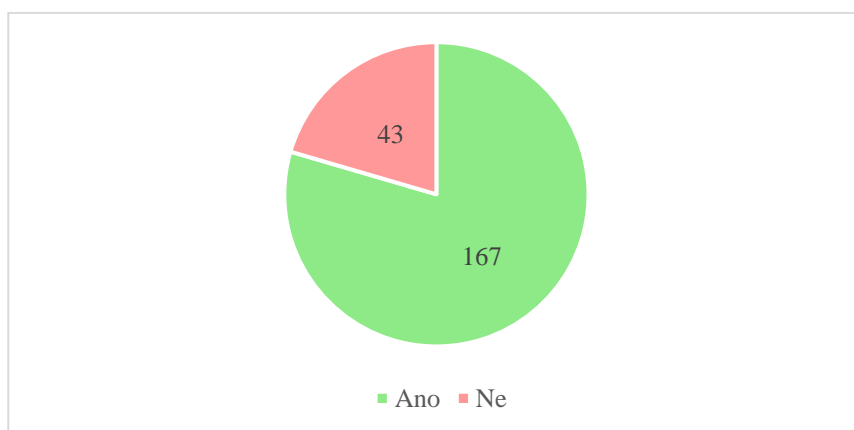
Obr. 23 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Co Vás motivuje k pobytu na venkově?

V otázce na to, co naopak respondenty od pobytu na venkově odrazuje (viz obr. 24) bylo též možné zvolit více odpovědí. Na výběr bylo z možností: malá nabídka služeb (A), nedostatečná úroveň služeb (B), neatraktivní prostředí (C), nedostatečná návštěvnická infrastruktura (D), nic (E) a jiná možnost (F). Necelou polovinu respondentů, konkrétně 96 (45,7 %) neodrazuje od pobytu ve venkovských oblastech nic. Problém s malou nabídkou služeb má 35 dotazovaných (16,7 %) a s nedostatečnou úrovní služeb 18 (8,6 %). V jiné možnosti účastníci dotazníkového šetření uváděli např. nesnadnou dostupnost hromadnou dopravou, příliš mnoho turistů, vandalismus na stezkách, zničenou krajinu velkými agropodniky (nekonečné lány jedné plodiny, bez cest, všude chemie) či poměšťování venkova. Jeden respondent napsal, že raději cestuje do velkých měst, kde může navštěvovat muzea, architekturu a další věci, které ho zajímají. Další respondent vidí problém ve vypracované infrastruktuře pro příliv „luftňáků“, tedy v přeplněné obci turisty a ztrátě autenticity místa. Dotazovanému, který napsal, že je přímo z Českého ráje vadí hodně turistů a málo parkovacích míst v blízkosti méně frekventovaných lokalit.

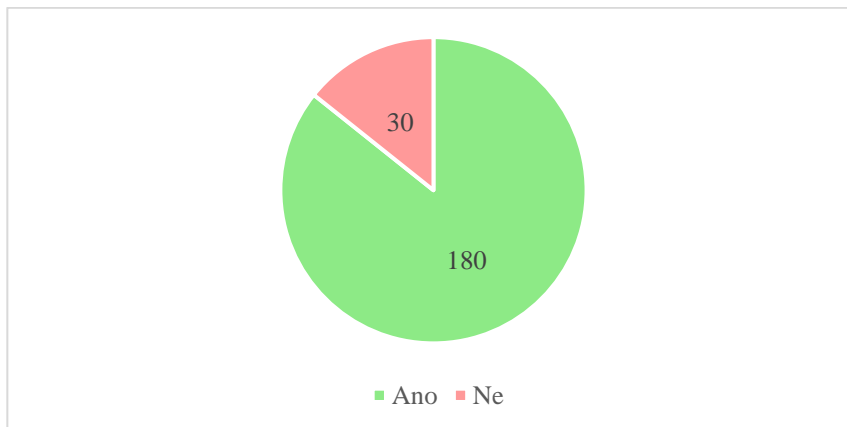
Obr. 24 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Co Vás odrazuje od pobytu na venkově?

Na otázku, zda dotazovaní někdy navštívili CHKO Český ráj (viz obr. 25) jich odpovědělo 167 (79,5 %) ano a 43 (20,5 %) ne.

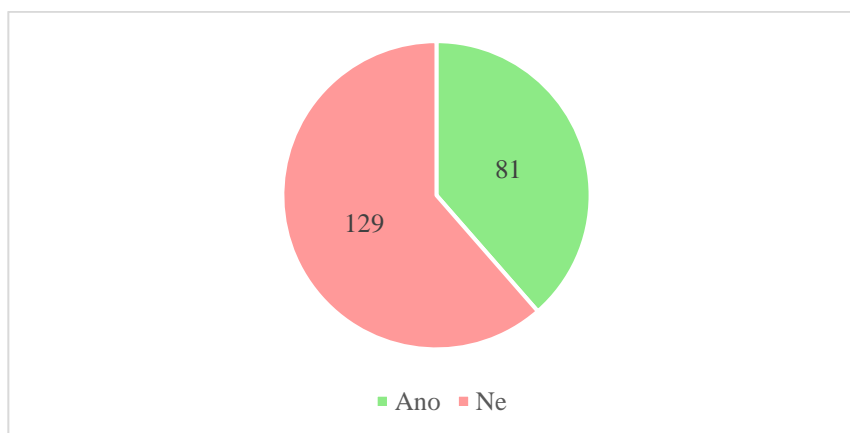
Obr. 25 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Navštívil/a jste někdy CHKO Český ráj?

Další otázka se zaměřila na atraktivitu CHKO Český ráj z hlediska venkovského cestovního ruchu pro potencionální návštěvníky (viz obr. 26). Dokonce 180 dotazovaných čili 85,7 % odpovědělo, že je zkoumaná oblast po stránce venkovského cestovního ruchu zaujala. Nezaujala pouze 30 dotazovaných (14,3 %).

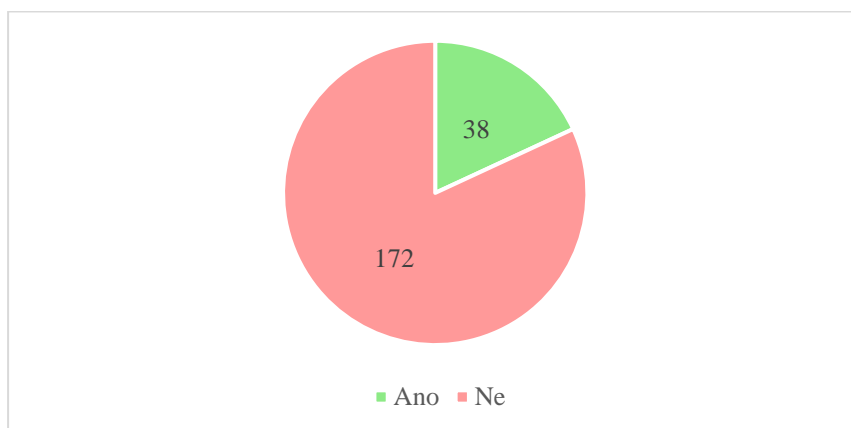
Obr. 26 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Zaujala Vás CHKO Český ráj z hlediska venkovského cestovního ruchu?

Zkušenost s agroturistickými službami mělo již 81 respondentů (38,6 %), 129 respondentů (61,4 %) zatím agroturistiku nevyzkoušelo (viz obr. 27).

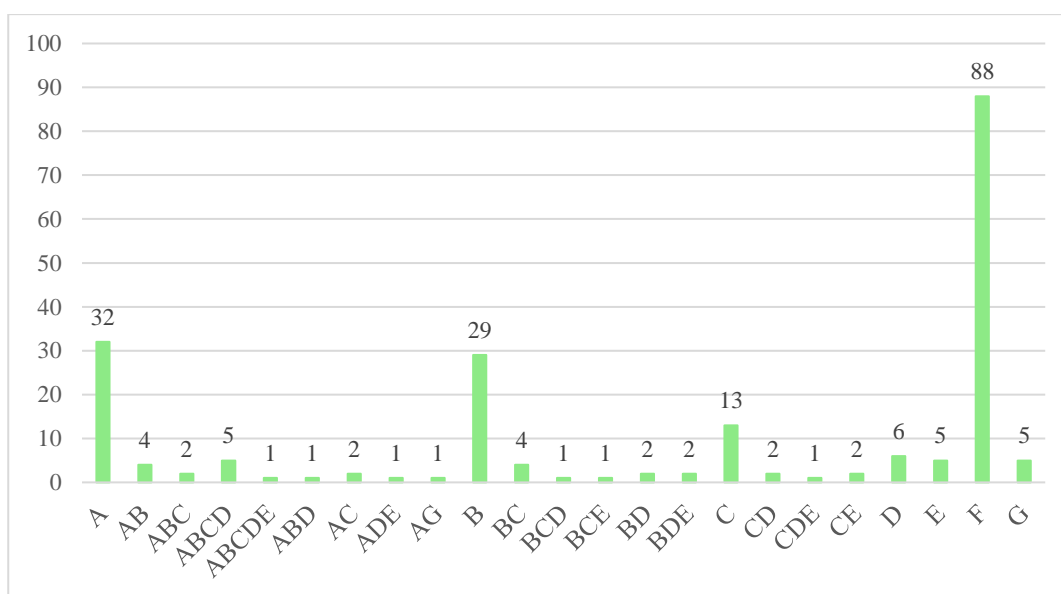
Obr. 27 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Máte nějaké zkušenosti s agroturistickými službami?

Agroturistické služby v CHKO Český ráj v minulosti využilo jen 38 účastníků dotazníkového šetření (18,1 %), 172 dotazovaných (81,9 %) doposud agroturistické služby v CHKO Český ráj nevyhledalo (viz obr. 28).

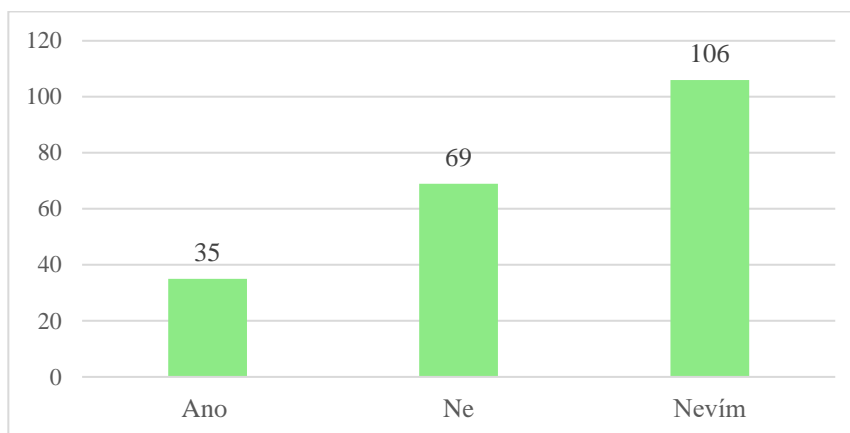
Obr. 28 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Využil/a jste někdy agroturistické služby v CHKO Český ráj?

Dále bylo zjišťováno, zda a případně odkud se respondenti dozvěděli o agroturistických službách v CHKO Český ráj. V této otázce bylo možné vybrat více odpovědí. Na výběr bylo z možností: od rodiny/známých (A), ze sociálních sítí (B), z webových stránek (C), z televize (D), z tištěných materiálů (E), nedozvěděl/a jsem se o nich (F) nebo jiná možnost (G). Poměrně velká část respondentů, konkrétně 88 (41,9 %) se o agroturistických službách ve zkoumané oblasti vůbec nedozvěděla. Pouze od rodiny či známých se o těchto službách dozvědělo 32 respondentů (15,2 %). Na sociálních sítích agroturistické služby vyhledalo 29 respondentů (13,8 %) a na webových stránkách 13 respondentů (6,2 %). Další dotazovaní volili různé kombinace zdrojů informací znázorněné na obr. 29. V jiné možnosti dotazovaní uváděli, že žijí v Českém ráji nebo jeho blízkosti, a proto o agroturistických službách ví.

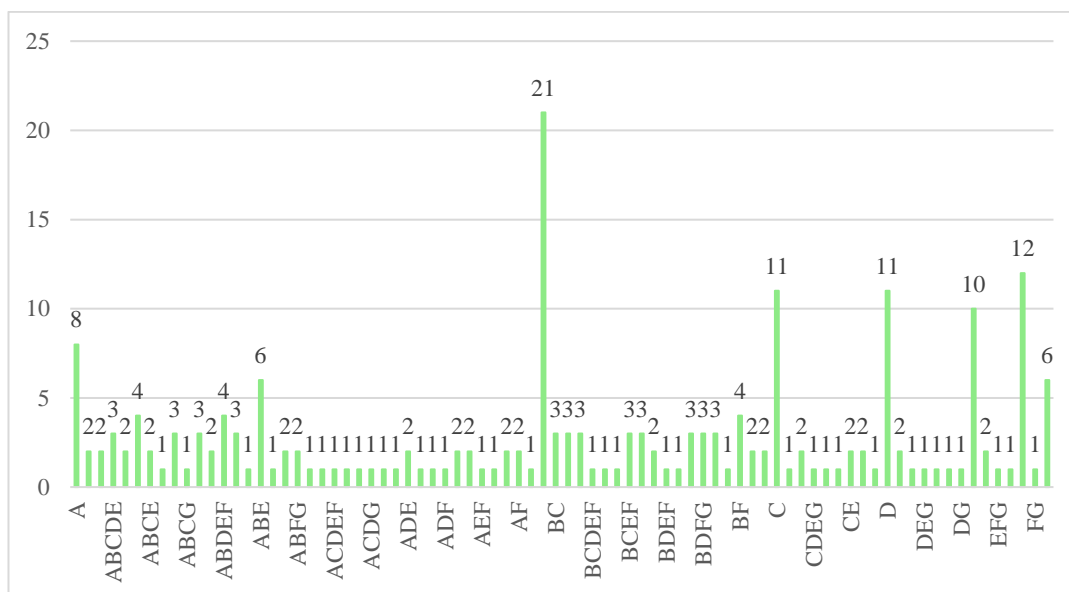
Obr. 29 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Odkud jste se dozvěděl/a o agroturistických službách v CHKO Český ráj?

Jestli je propagace agroturistických služeb v CHKO Český ráj dostatečná neví polovina dotazovaných, konkrétně 106 (50,4 %), dle 69 (32,9 %) není. Pouze 35 dotazovaných (16,7 %) se domnívá, že ano (viz obr. 30).

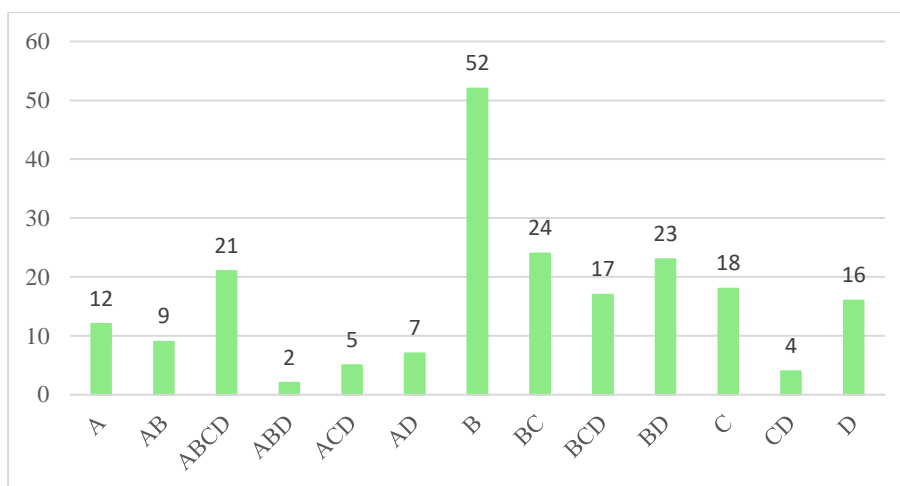
Obr. 30 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Je podle Vás propagace nabídky agroturistických služeb v CHKO Český ráj dostatečná?

V další otázce odpovídali respondenti na to, co je pro ně důležité při výběru agroturistické farmy. Označit mohli více možností. Na výběr bylo z možností: cena (A), zajímavý program (B), větší nabídka doplňkových služeb a lokálních produktů (C), kvalita služeb (D), atraktivita lokality (E), přátelství hostitelé (F) a dopravní dostupnost (G). Zajímavý program si vybralo 21 účastníků dotazníkového šetření (10 %), přátelské hostitele 12 (5,7 %), větší nabídku doplňkových služeb a lokálních produktů a také kvalitu služeb 11 (5,2 %), atraktivitu lokality 10 (4,8 %). Pouze na základě ceny by si agroturistickou farmu vybralo 8 dotazovaných (3,8 %). Dopravní dostupnost je zásadní pro 6 dotazovaných (2,9 %). Následovaly různé kombinace možností, jež jsou znázorněny na obr. 31.

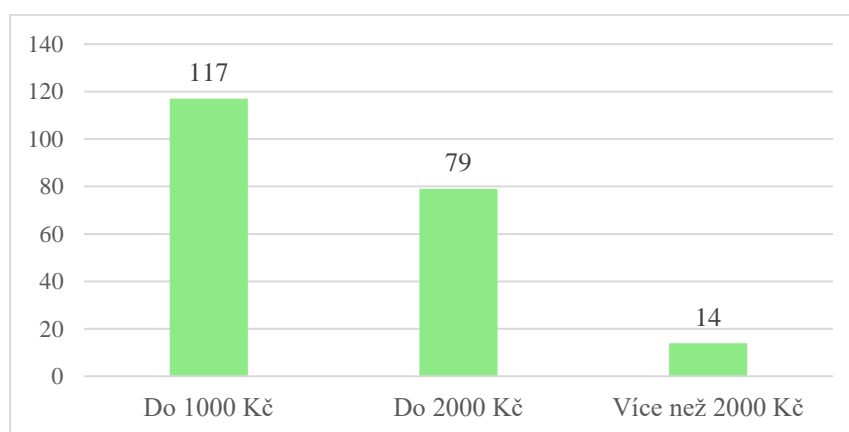
Obr. 31 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Co je pro Vás rozhodující při výběru agroturistické farmy

Z činností, které by chtěli dotazovaní vyzkoušet (viz obr. 32) si mohli vybrat práci na farmě (A), výrobu a ochutnávku domácích produktů (B), vyzkoušení tradičních řemesel (C) a kontakt s hospodářskými zvířaty (D). Nejvíce označována byla výroba a ochutnávka domácích produktů, kterou preferuje 52 účastníků dotazníkového šetření (24,8 %). Kombinaci výroby a ochutnávky domácích produktů a vyzkoušení tradičních řemesel označilo 24 dotazovaných (11,4 %). Výrobu a ochutnávku domácích produktů spolu s kontaktem s hospodářskými zvířaty by chtělo zažít 23 dotazovaných (11 %). Všechny uvedené možnosti by si chtělo vyzkoušet 21 dotazovaných (10 %).

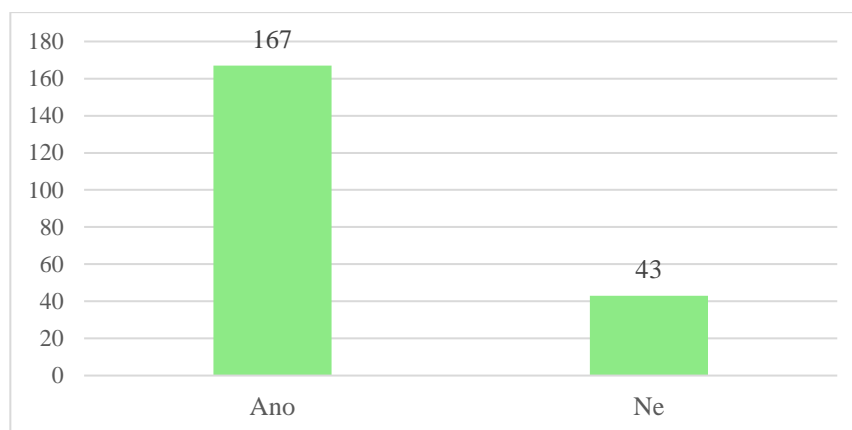
Obr. 32 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Které činnosti byste na agroturistické farmě chtěl/a zkusit?

Na otázku zaměřenou na to, kolik by byli respondenti ochotni zaplatit za osobu za den na agroturistické farmě ve zkoumané oblasti (viz obr. 33) odpovědělo 117 respondentů (55,7 %) do 1000 Kč, 79 (37,6 %) by zaplatilo do 2000 Kč. Více než 2000 Kč by zaplatilo 14 respondentů (6,7 %).

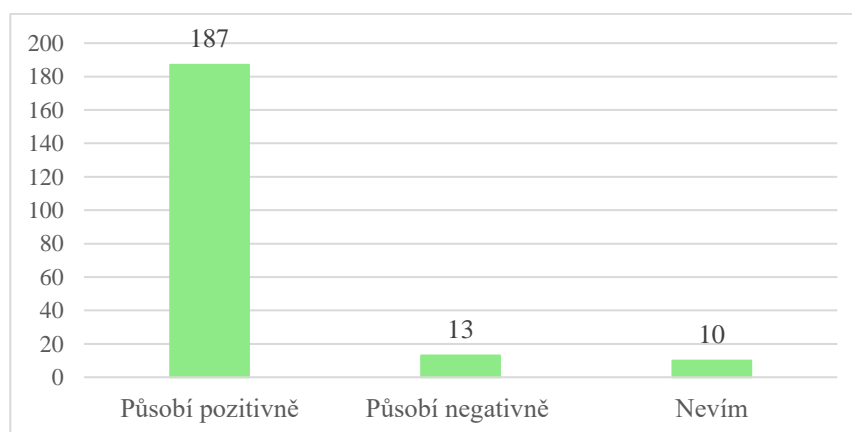
Obr. 33 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Kolik jste ochoten/ochotna zaplatit za osobu za den na agroturistické farmě (včetně ubytování, stravování a programu) v CHKO Český ráj?

Dále byla účastníkům dotazníkového šetření položena otázka, zda by se v budoucnu ubytovali na agroturistické farmě v CHKO Český ráj (viz obr. 34). Téměř 80 % respondentů, konkrétně 167 by mělo o ubytování na agroturistické farmě ve zkoumané oblasti zájem. Nezájem projevilo pouze 43 respondentů, z nichž 18 svou odpověď zdůvodnilo. Jeden respondent napsal „Přijde mi to jako past na Pražáky. Trošku zajímavý koncept, že si necháte platit za to, když lidi pracují na farmě.“ Ostatní by se neubytovali na agroturistické farmě v CHKO Český ráj nejčastěji protože v Českém ráji nebo jeho blízkosti bydlí, mají tam vlastní chatu či sami pracují v zemědělství, takže dovolenou nechtějí trávit na farmě.

Obr. 34 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Ubytoval/a byste se v budoucnu na agroturistické farmě v CHKO Český ráj?

Pohled respondentů na agroturistické služby znázorňuje obr. 35. O nabízených agroturistických službách a jejich vlivu na rozvoj venkova a kvalitu života místních obyvatel si myslí 187 dotazovaných (89 %), že působí pozitivně. Podle 13 dotazovaných (6,2 %) působí negativně. Zbýlých 10 respondentů neví.

Obr. 35 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Co si myslíte o nabízených agroturistických službách a jejich vlivu na rozvoj venkova a kvalitu života místních obyvatel?

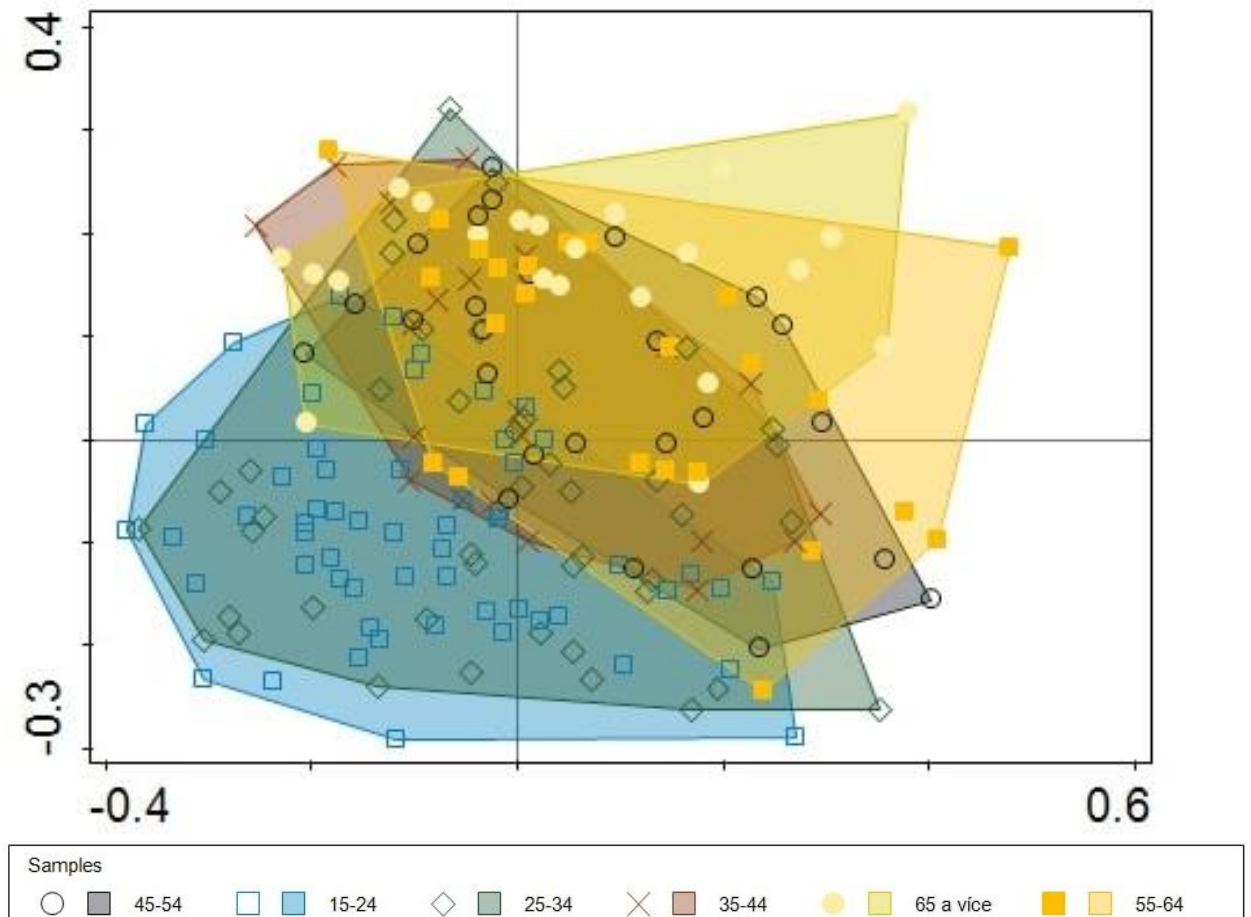
Na poslední otázku, zda se agroturistika v České republice v budoucnu rozvine stejně jako v Rakousku (viz obr. 36) odpovědělo ano 116 respondentů (55,2 %), ne 94 respondentů (44,8 %).

Obr. 36 Vyhodnocení dotazníkové otázky – Domníváte se, že se agroturistika v České republice v budoucnu rozvine stejně jako v Rakousku?

5.2 Analýza hlavních komponent (PCA)

Do PCA analýzy vstupovala všechna získaná data v rámci dotazníkového šetření, tedy jednotlivé odpovědi respondentů. Z obr. 37 je patrné, že mladší lidé, kteří se zapojili do dotazníkového šetření odpovídali odlišně od starších. Výsledný graf je přenesení n-dimenzionálního prostoru do dvourozměrné podoby na základě euklidovských vzdáleností. Tedy čím jsou si body blíže, tím jsou si podobnější.

Obr. 37 Analýza hlavních komponentů (PCA) zaměřená na zjištění podobnosti odpovědí respondentů různého věku

5.3 SWOT analýza

Silné stránky

- Výhodná geografická poloha (blízkost Prahy, hranic s Německem a Polskem)
- Tradiční turistická oblast
- Charakteristický krajinný ráz
- Dostatek přírodních a kulturních atraktivit
- Pořádání sportovních a kulturních akcí a festivalů
- Rozsáhlá návštěvnická infrastruktura a nabídka nejrůznějších služeb a aktivit
- Vhodné podmínky pro rozvoj šetrných forem cestovního ruchu
- Cestovní ruch jako zdroj příjmů pro část místních obyvatel

Slabé stránky

- Nedostatečná propagace agroturistických služeb
- Malá nabídka agroturistických služeb nespojená s okolím
- Overturismus a dopady s ním spojené v nejnavštěvovanějších lokalitách
- Sezónní charakter návštěvnosti
- Omezená dostupnost hromadnou dopravou
- Nedostatečná kapacita parkovišť či chybějící možnost zaparkovat
- Nízká kvalita a opotřebením některých informačních panelů a místy nefunkční návštěvnická infrastruktura
- Využívání pěších tras cyklisty

Příležitosti

- Rostoucí zájem společnosti o venkovský cestovní ruch
- Zesílit propagaci agroturistických farem a dalších aktivit v rámci venkovského cestovního ruchu
- Rozvoj spolupráce mezi subjekty spojenými s venkovským cestovním ruchem
- Vytvořit nové projekty a produkty cestovního ruchu
- Certifikovat služby, zážitky a regionální produkty
- Inspirovat se v zahraničí
- Minimalizovat dopady overturismu a přispět ke kvalitě zážitku návštěvníků

Hrozby

- Nízká informovanost o agroturistických službách
- Nedostatečná spolupráce a komunikace mezi subjekty spojenými s cestovním ruchem
- Nedostatek finančních prostředků, zvyšování provozních nákladů a malá podpora drobných podnikatelů ve venkovském cestovním ruchem
- Nevhodné chování turistů (vandalismus, hluk, odpadky)
- Rostoucí zájem o méně známé lokality mimo turistické trasy (problematické z hlediska ochrany přírody)
- Nízký zájem o služby a aktivity mimo hlavní sezónu
- Problémy s hromadnou dopravou, parkováním, návštěvnickou infrastrukturou, spory pěších turistů s cyklisty

6 Diskuze

Komplexní pohled na venkovský cestovní ruch, zejména jeho formu agroturistiku v CHKO Český ráj umožnilo dotazníkové šetření, PCA analýza, SWOT analýza a vlastní poznatky získané v řešené oblasti. Dotazníkového šetření ověřujícího povědomí a zájem o venkovský cestovní ruch v CHKO Český ráj se zúčastnilo 210 respondentů. Zapojilo se více žen než mužů. Větší zájem o toto téma ze strany žen může být způsoben tím, že žena často vybírá způsob trávení volného času či dovolené a muži se spíše tomuto výběru přizpůsobují. Nejpočetněji byla zastoupena věková kategorie 15-24 let, následovala věková kategorie 25-34 let. Dle ČSÚ (2023) se ve věkové kategorii 15-24 let nachází 9,2 % populace ČR a ve věkové kategorii 25-34 let 12,1 % populace ČR. Početněji zastoupena je věková kategorie 45-54 let, do které náleží přibližně 15 % obyvatel naší země. Lidé ve věku nad 65 let představující jednu pětinu obyvatel ČR se dotazníkového šetření účastnili nejméně. To může být ovlivněno tím, že někteří starší lidé internet neovládají, nemají k němu přístup nebo jsou více obezřetní při uvádění informací na internetu. Co se týče nejvyššího dosaženého vzdělání, převažovali lidé se středním vzděláním s maturitou a následovali vysokoškoláci. Převážná část respondentů patří k obyvatelům měst. Zájem o venkovský cestovní ruch ze strany městského obyvatelstva je pochopitelný. Lidé z měst si často chtějí odpočinout v klidném, přirozenějším a méně hektickém prostředí. Nejvíce respondentů je ze Středočeského kraje, následuje hlavní město Praha a Liberecký kraj. Odpovídali tedy zejména lidé žijící přímo v řešené oblasti nebo v její blízkosti, jejichž záměrem může být poznávání nových míst v okolí, rozvíjení znalostí o dané oblasti či podpora místní ekonomiky. Skutečnost, že značnou část potencionálních návštěvníků tvoří obyvatelé Prahy, lze vzhledem k vyšším mzdám v tomto kraji považovat za výhodu, jelikož mohou být ochotni utracet více peněz za služby a aktivity ve venkovském prostředí.

S pojmy venkovský cestovní ruch nebo agroturistika se již setkalo téměř 80 % dotazovaných, což vypovídá o rostoucím povědomí o tomto tématu. Jako motiv pro pobyt ve venkovském prostředí respondenti volili nejčastěji přírodu, klid a odpočinek či poznávání památek. To je v souladu s Kastenholz et al. (2012), která zmiňuje rostoucí zájem o venkov jako prostor pro rekreaci v přírodě, kontakt s přírodou a kulturou a možnost socializace v prostředí bez stresových faktorů typických pro města. Na otázku, co respondenty naopak odrazuje od trávení volného času na venkově nejvíce odpovídali, že je neodrazuje nic, následovala malá nabídka služeb a dále nedostatečná úroveň služeb. Ryglová et al. (2015) konstatuje, že náročnost návštěvníků na kvalitu služeb každým rokem stoupá, to je dáno rychle se měnícím prostředím, především rozvojem společnosti, rostoucí životní úrovní a rychle rostoucím životním tempem.

CHKO Český ráj již navštívila většina respondentů. Z hlediska venkovského cestovního ruchu shledává řešenou oblast zajímavou necelých 86 % dotazovaných. Tím **lze potvrdit hypotézu**, že z hlediska venkovského cestovního ruchu je CHKO Český ráj atraktivní oblastí. Jak uvádí Konečný (2014) chráněné krajinné oblasti a národní parky, které jsou tradičně považovány za důležité prvky potenciálu cestovního ruchu v každé oblasti, hrají podobně významnou roli i v agroturistice.

O agroturistických službách v CHKO Český ráj se skoro 42 % dotazovaných doposud vůbec nedozvědělo. Ostatní se o agroturistických službách dozvěděli od rodiny a známých nebo využili jako zdroj informací sociální sítě. Další využili webové stránky zemědělských podniků

nabízejících agroturistické služby. Je tedy potřeba vzbudit co nejlepší dojem, aby návštěvníci odcházeli spokojeni a doporučovali agroturistické služby svému okolí. Jako vhodný nástroj propagace se z výsledků dotazníkového šetření ukázaly sociální sítě, z nichž farmy a ranče v CHKO Český ráj využívají hlavně Facebook a Instagram. Sociální sítě mohou oslovit nové hosty, ale i udržet kontakt se s těmi stávajícími. Prezentace většiny řešených zemědělských podniků na sociálních sítích však působí příliš amatérsky a nezajímavě. Stejně tomu je i u jejich webových stránek. Propagace agroturistických služeb v CHKO Český ráj je dostatečná pouze podle 17 % respondentů. Polovina respondentů uvedla, že neví, jestli je propagace agroturistických služeb v CHKO Český ráj dostatečná a podle necelých 33 % není. Na základě těchto odpovědí, se **nepotvrzuje hypotéza**, že informovanost o agroturistických službách a jejich propagace je dostatečná. Podle Lianga (2017) mají zemědělci obvykle nedostatečné marketingové schopnosti nebo netuší, jak přesunout své aktivity z výroby na služby, což je v kontrastu s praxí agroturistiky zaměřené na poskytování služeb.

Pokud by se dotazovaní chtěli ubytovat na agroturistické farmě jejich výběr by ovlivnil zejména zajímavý program. Dle Kastenholz et al. (2012) je uspokojení různých turistů vyhledávajících různorodé zážitky jednou z hlavních výzev rozvoje venkovského cestovního ruchu. Porozumění motivacím, očekáváním a vnímání jedinců je tedy klíčové pro zajištění kvalitních zážitků. Podobné počty respondentů by dále ovlivnila atraktivita lokality, kvalita služeb, cena a přátelští hostitelé. Větší nabídku doplňkových služeb a lokálních produktů považuje za rozhodující při výběru agroturistické farmy pouze 5 % dotazovaných, a proto s jistotou **nelze potvrdit hypotézu**, že je větší zájem o ubytování na agroturistických farmách s větší nabídkou doplňkových služeb a produktů.

Činnostmi, které by na agroturistické farmě chtělo zkusit téměř 25 % respondentů jsou výroba a ochutnávka domácích produktů. To zřejmě souvisí s větším zájmem společnosti o zdravý životní styl, biopotraviny a regionální produkty. Lidem stále více záleží na tom, co konzumují a kde se potraviny vyrábějí. Často také respondenti uváděli vyzkoušení tradičních řemesel a kontakt s hospodářskými zvířaty.

Za ubytování, stravování a program na jeden den na agroturistické farmě by byla více jak polovina dotazovaných ochotna zaplatit částku do 1000 Kč. Nad 2000 Kč by zaplatilo pouze necelých 7 % dotazovaných. Eusébio et al. (2017) uvádí, že některé studie provedené ve Francii, Německu a Skotsku poukázaly na to, že ačkoli je socioekonomická úroveň mnoha venkovských turistů vysoká, bývají jejich výdaje ve srovnání s městským a přímořským cestovním ruchem nízké.

Téměř 80 % respondentů by se v budoucnu v řešené oblasti na agroturistické farmě ubytoval, což je pozitivní zprávou pro místní podnikatele, která značí velký zájem o tuto formu venkovského cestovního ruchu. Necelých 89 % respondentů se domnívá, že nabízené agroturistické služby působí pozitivně na rozvoj venkova a kvalitu života místních obyvatel. Tím se **potvrzuje hypotéza**, že nabízené agroturistické služby mají příznivý vliv na rozvoj venkovského prostoru a kvalitu života místních obyvatel. Dle Konečného (2014) se agroturistika v ČR zatím nepokládá za podnikatelský záměr, jež by se zásadně podílel na revitalizaci venkova, a proto může být označována jako příliš přeceňovaná forma trávení volného času. Cunha et al. (2020) však konstatuje, že by neměla být přehlížena úloha malých podniků působících v oblasti cestovního ruchu pro posílení rozvoje venkova, neboť obvykle podporují tvorbu pracovních míst a příjmů, ale mohou také pomoci zvýšit povědomí o hodnotě

výjimečných místních zdrojů. Barbieri (2017) upozorňuje na řadu dalších ekonomických, sociokulturních, ale i environmentálních přínosů agroturistiky jak pro samotné podnikatele, tak pro venkovské oblasti a místní komunitu.

Na poslední otázku dotazníkového šetření, zda se respondenti domnívají, že se agroturistika v ČR rozvine jako v Rakousku odpovědělo překvapivě 55 % ano. Hamarneh (2019) uvádí, že nelze očekávat, že by venkovský cestovní ruch na našem území dosáhl takových rozměrů jako ve vyspělejších státech EU. Česká republika se vzhledem ke svému odlišnému historickému vývoji i různým ekonomickým, sociálním a legislativním podmínkám bude spíše orientovat na jiné formy venkovského cestovního ruchu než na agroturistiku, která úzce souvisí se zemědělstvím. Přesto předpokládá, že se počet agroturistických farem na našem území bude zvyšovat a jejich úroveň zlepšovat. Autorka práce se domnívá, že agroturistika v České republice sice nedosáhne takových rozměrů jako v sousedním Rakousku, kde je tato forma cestovního ruchu více vžita, propagovaná a podporovaná, ale v některých regionech se tomu lze přiblížit. Pro zemědělce hospodařící v turisticky atraktivních horských a podhorských oblastech s nižší úrodností půdy a převahou extenzivního zemědělství to může být zásadní zdroj příjmů, díky kterému budou ve své činnosti pokračovat. Takovými oblastmi mohou být např. Krkonoše, Šumava, Jeseníky, Jizerské hory či Beskydy, které shledává Vystoupil et al. (2009) jako nejvíce atraktivní pro venkovský cestovní ruch. Ostatně v Rakousku se také rozvíjí venkovský cestovní ruch zejména zemědělsky znevýhodněných oblastech, zatímco jinde se zaměřují spíše na intenzivní zemědělství. Pro další rozvoj agroturistiky na našem území jsou dle Vystoupila et al. (2009) předurčeny také oblasti, kde se tato forma venkovského cestovního ruchu již prosadila, jako jsou jižní Čechy, Vysočina a střední Čechy poskytující zázemí pro obyvatele Prahy.

Všechna data získaná v rámci dotazníkového šetření byla podrobena analýze hlavních komponent (PCA), která využívá euklidovských vzdáleností. N-dimenzionální prostor byl promítnut do dvou rozměrů vyhrazených dvěma PCA osami. Účelem PCA analýzy bylo zjistit podobnosti mezi odpověďmi respondentů různých věkových kategorií. Z analýzy vyplynulo že mladší lidé, kteří se zapojili do dotazníkového šetření odpovídali na otázky týkající se venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj jinak než starší lidé. To může dle názoru autorky práce souviset s odlišnými preferencemi a očekáváními měnícími se během života, životním stylem, mírou informovanosti a dalšími faktory, které by mohly být předmětem dalších výzkumů a studií.

6.1 Diskuze k potenciálu a udržitelnosti venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj

Na základě SWOT analýzy lze nalézt problémy a nové možnosti růstu venkovského cestovního ruchu v řešené oblasti. CHKO Český ráj turisticky atraktivní oblast, která má bezpochyby předpoklady pro další rozvoj venkovského cestovního ruchu. Výhodná poloha, malebná krajina a mnoho turistických cílů znamenají pro tuto oblast velkou návštěvnost, a to zejména v letní sezóně. Jak uvádí Boháč a Drápela (2022) některá místa jsou však poznamenána nadměrným cestovním ruchem, zatímco jiná místa jsou navštěvována podstatně méně. Mimo sezónu je území navštěvované spíše o víkendech. Vzhledem k tomu, že se jedná o tradiční turistickou oblast návštěvnícká infrastruktura a nabídka služeb i aktivit je poměrně široká. Oblast nabízí bohaté sportovní vyžití pro pěší turisty, cyklisty, vodáky i horolezce a také se v ní koná řada akcí a festivalů.

Lze se však domnívat, že potenciál CHKO Český ráj pro rozvoj venkovského cestovního ruchu není naplno využit. V oblasti lze najít několik ubytovacích zařízení ať už penziony, hotely, kempy, ale malých zemědělských podniků, které by se zaměřovaly na agroturistiku v dané oblasti ani jejím okolí není mnoho. Značná část těchto podniků se navíc věnuje zejména chovu koní, nabízí jízdy po areálu a vyjížděky do okolí, což by se dalo označit za hipoturistiku. Nabídka agroturistických služeb v řešené oblasti je omezená a nepropojená s okolím. Nízký zájem o agroturistiku jako formu podnikání v dané oblasti může souviset s vlivem sezónnosti, nedostatkem finančních prostředků a podnikatelských dovedností pro rozvoj podnikání či nízkou podporou drobných podnikatelů. Stříbrná (2015) se domnívá, že do budoucna nelze očekávat kvantitativní nárůst počtu agroturistických farem. Podle Hochuli et al. (2021) sice agroturistika nabízí možnost dosáhnout vyšších zemědělských příjmů, ale jako diverzifikační strategie v evropském zemědělství zůstává stále mezerou. Cunha et al. (2020) však zdůrazňuje potřebu drobných venkovských podnikatelů pro přeměnu přírodních a kulturních zdrojů, které venkov poskytuje na udržitelné a konkurenceschopné produkty venkovského cestovního ruchu.

K lepším ekonomickým výsledkům malých farem a rančů, jejich konkurenceschopnosti a udržitelnosti v dané oblasti by dle autorky práce mohla napomoci vyšší propagace těchto podniků v nejvíce navštěvovaných lokalitách Českého ráje, propagace na sociálních sítích či turistických portálech. Efektivní reklamu by mohla zajistit na svých webových stránkách oblastní organizace destinačního managementu, kterou je Sdružení Český ráj. Pomoci by mohla také certifikace Svazem venkovské turistiky a agroturistiky, jež usiluje o rozvoj venkovského cestovního ruchu v ČR a zaručuje kvalitu poskytovaných služeb nebo certifikace výrobků, služeb a zážitků Asociací regionálních značek. Je třeba se zaměřit také na zvyšování kvality služeb venkovského cestovního ruchu, rozšiřovat jejich nabídku a přinášet návštěvníkům uspokojivé a nevšední zážitky. Kromě samotných farem a rančů je důležité věnovat pozornost také jejich okolí, se kterým je zážitek návštěvníků spojen a vyřešit problémy s parkováním, nedostatečnou infrastrukturou či posílit spoje hromadnou dopravou. Ke zlepšení kvality služeb by přispělo vzdělávání podnikatelů v oblasti venkovského cestovního ruchu prostřednictvím odborných seminářů, exkurzí, a především poradenství zaměřené na čerpání dotací z rozpočtu ČR a EU. Vhodné by bylo vytvořit balíčky služeb, které by návštěvníkům usnadnily plánování jejich dovolené. Majitelé farem a rančů by měli vytvářet pestrou nabídku služeb a aktivit pro různé segmenty trhu jako jsou rodiče s dětmi, páry, senioři nebo organizované skupiny. Rozšířit

tuto nabídku by umožnila vzájemná spolupráce s dalšími podniky v okolí, k jejímž výhodám řadí Ryglová (2007) sdílení klientely, nižší finanční spoluúčast každého podnikatele např. na propagačních materiálech či vytvoření nového produktu cestovního ruchu. Důležitá je také spolupráce s místní samosprávou a komunitou. Vhodné je inspirovat inovativními nápady v sousedních státech, ve kterých je venkovský cestovní ruch více rozvinut. Zemědělské podniky by se tak mohly stát alternativou, která by odlákala část návštěvníků z míst zasažených nadměrným cestovním ruchem.

V dalších letech bude pro venkovský cestovní ruch v CHKO Český ráj zásadní zachovat jedinečnost oblasti a rozvíjet spolupráci nejen mezi podnikateli a dalšími subjekty navázanými na cestovní ruch, ale také AOPK hájící na území CHKO ochranu přírody a krajiny, zlepšit jejich komunikaci a vytvářet nové produkty cestovního ruchu, které by byly schopné konkurovat podobným destinacím v ČR. Pro ochranu přírodních a kulturních hodnot, které návštěvníky do oblasti přivádějí je nezbytné dále omezovat dopady nadměrného cestovního ruchu v nejnavštěvovanějších lokalitách CHKO Český ráj prostřednictvím informování a usměrňování návštěvníků. Důležité je stále zvyšovat povědomí o udržitelném cestovním ruchu a ovlivňovat tak priority a vnímání společnosti. Zelenka a kolektiv (2013) zmiňuje, že pokud by se nerozvíjel venkovský cestovní ruch udržitelným způsobem, mohla by se atraktivita oblasti stát vyčerpatelem zdrojem. Jak uvádí Lane et al. (2022) udržitelný cestovní ruch není proti rozvoji cestovního ruchu, ale uznává, že rozvoj má své hranice, které se liší v závislosti na lokalitě a způsobu hospodaření. Usiluje o to, aby rozvoj cestovního ruchu byl dlouhodobě udržitelný a napomáhal k zachování oblastí, v nichž se uskutečňuje. Aby byl venkovský cestovní ruch v oblasti udržitelný musí návštěvníci respektovat jak omezení vyplývající ze zákonné ochrany území, místní obyvatele, tak i ostatní návštěvníky.

7 Závěr

Cílem diplomové práce bylo zhodnotit potenciál venkovského cestovního ruchu a jeho vliv na venkovský prostor. Práce se zaměřila na venkovský cestovní ruch, zejména jeho formu agroturistiku v CHKO Český ráj. Cíl práce byl splněn a na základě výsledků dotazníkového šetření, které byly vyhodnoceny a diskutovány došlo k potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz.

- První hypotéza, zda je CHKO Český ráj atraktivní oblastí z hlediska venkovského cestovního ruchu byla potvrzena CHKO Český ráj se svým přírodním a kulturním dědictvím je lidmi vnímána jako atraktivní oblast pro venkovský cestovní ruch (téměř 86 % respondentů).
- Dotazníkové šetření poukázalo na nedostatečnou propagaci agroturistických služeb v CHKO Český ráj a nízkou informovanost veřejnosti o těchto službách. Dostatečná je pouze podle necelých 17 % respondentů a téměř 42 % respondentů se o nich vůbec nedozvědělo. Tím byla vyvrácena druhá hypotéza o dostatečné informovanosti o agroturistických službách a jejich propagaci. Jako efektivní nástroj propagace agroturistiky se jeví sociální sítě, kde se mohou zemědělské podniky prezentovat a oslovit tak více lidí.
- Třetí hypotéza předpokládající větší zájem o ubytování na agroturistických farmách s větší nabídkou doplňkových služeb a produktů byla vyvrácena (zájem má 5 % respondentů). Při výběru agroturistické farmy lidé nejvíce preferují zajímavý program.
- Čtvrtou hypotézu formulující myšlenku, že nabízené agroturistické služby mají příznivý vliv na rozvoj venkovského prostoru a kvalitu života místních obyvatel dotazníkové šetření potvrdilo. Tento názor sdílí 89 % oslovených respondentů.

Dotazníkovým šetřením, PCA analýzou, SWOT analýzou a vlastním průzkumem řešené oblasti byly odhaleny další fakta:

- Agroturistika jako forma venkovského cestovního ruchu není v CHKO Český ráj příliš rozvinutá.
- Na farmách by si lidé chtěli vyzkoušet především výrobu a ochutnávku domácích produktů.
- Ochota utráct za agroturistické služby je poměrně nízká.
- Podle 55 % respondentů je pravděpodobné, že se agroturistika v ČR rozvine jako v Rakousku.
- Pohled na venkovský cestovní ruch je odlišný u mladších a starších lidí.
- CHKO Český ráj má předpoklady pro další rozvoj venkovského cestovního ruchu, avšak je potřeba se více zaměřit na jeho propagaci, spolupráci subjektů a ochranu přírodních a kulturních hodnot, aby byl venkovský cestovní ruch v této oblasti dlouhodobě udržitelný.

Vzhledem k výzkumu zaměřeném na potencionální návštěvníky CHKO Český ráj a zjištěným nedostatům a přednostem oblasti lze práci použít jako informační zdroj pro plánování a rozšiřování nabídky venkovského cestovního v CHKO Český ráj.

8 Literatura

- Adamov T, Ciolac R, Iancu T, Brad I, Pet E, Popescu G, Smuleac L. 2020. Sustainability of Agritourism Activity – Initiatives and Challenges in Romanian Mountain Rural Regions. Sustainability (e2502) DOI: 10.3390/su12062502.
- Agriturismo Italia. 2022. Look for the trademark to find a genuine holiday farm. Agriturismo Italia. Available from <http://www.agriturismoitalia.gov.it/it/homepage> (accessed December 2022).
- AOPK ČR. 2014. Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Český ráj na období 2014–2023.
- Ayazlar G, Ayazlar RA. 2015. Rural tourism: A Conceptual Approach. Pages 167-184 in Avcikurt C, Dinu M, Hacıoğlu N, Efe R, Soykan A, editors. Tourism, Environment and Sustainability. St. Kliment Ohridski University Press, Sofia.
- Barbieri C, Sotomayor S, Aguilar FX. 2017. Perceived Benefits of Agricultural Lands Offering Agritourism. *Tourism Planning & Development* **16**:43-60.
- Bartoňová K. 2019. Strategický plán Sdružení Český ráj na období 2020-2030.
- Boháč A, Drápela E. 2022. Overtourism hotspots: both a threat and opportunity for rural tourism. *European Countryside* **14**:157-179.
- Calabrò G, Vieri S. 2018. Cultural and Rural Tourism: Potential Synergies for A New Economic Development Pattern – The Italian Case. *Cactus* **14**. ISSN:2247-3297.
- Cánoves G, Villarino M, Priestley GK, Blanco A. 2004. Rural tourism in Spain: an analysis of recent evolution. *Geoforum* **35**:755-769.
- Clarke J, Denman R, Hickman G, Slovak J. 2001. Rural tourism in Rožnava Okres: a Slovak case study. *Tourism Management* **22**:193-202.
- Cunha C, Kastenholz E, Carneiro MJ. 2020. Entrepreneurs in rural tourism: Do lifestyle motivations contribute to management practices that enhance sustainable entrepreneurial ecosystems? *Journal of Hospitality and Tourism Management* **44**:215-226.
- Cunha D, Kastenholz E, Lane B. 2021. Challenges for Collecting Questionnaire-Based Onsite Survey Data in a Niche Tourism Market Context: The Case of Wine Tourism in Rural Areas. Sustainability (e12251) DOI: 10.3390/su132112251.
- ČSÚ. 2014. Strukturální šetření v zemědělství – 2013. ČSÚ. Available from <https://www.czso.cz/csu/czso/strukturalni-vysledky-za-zemedelstvi-v-roce-2013-ditdcz29wd> (accessed January 2022).
- ČSÚ. 2023. Demografická příručka – 2021. ČSÚ. Available from <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2021> (accessed April 2023).
- ČSÚ. 2021. Integrované šetření v zemědělství – 2020. ČSÚ. Available from <https://www.czso.cz/csu/czso/integrované-setreni-v-zemedelstvi-2020> (accessed January 2022).

- CzechTourism. 2020. Návštěvnost turistických cílů 2019: Český ráj. CzechTourism. Available from <https://tourdata.cz/data/navstevnost-turisticky-ch-cilu-cesky-raj/> (accessed November 2022).
- Demirović D, Berjan S, Milentjević N, El Bilali H, Syromiatnikova YA. 2019. Exploration of tourist motivation and preferred activities in rural areas. *Journal of the Geographical Institute Jovan Cvijic SASA* **69**:29-37.
- Díaz González CA, Mendez Calderón YM, Mojica Cruz NA, Pacheco Sandoval LE. 2022. Typologies of Colombian off-grid localities using PCA and clustering analysis for a better understanding of their situation to meet SDG-7. *Cleaner Energy Systems* (e100023) DOI: 10.1016/j.cles.2022.100023.
- Dinis I, Simões O, Cruz C, Teodoro A. 2019. Understanding the impact of intentions in the adoption of local development practices by rural tourism hosts in Portugal. *Journal of Rural Studies* **72**:92-103.
- Disman M. 2007. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum, Praha.
- Dömeová L, Zeipelt R. 2010. Knowledge needs in rural tourism in Czech Republic. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce* **4**:111-114.
- Drápela E, Boháč A, Böhm H, Zágöršek K. 2021. Motivation and Preferences of Visitors in the Bohemian Paradise UNESCO Global Geopark. *Geosciences* (e116) DOI: 10.3390/geosciences11030116.
- Dvůr Borčice. 2023. Dvůr Borčice - Letní dětské jezdecké tábory, jezdecká škola a chov koní v Českém ráji u Turnova. Available from <http://www.borcice.cz/> (accessed January 2023).
- Ekofarma Rytířova Lhota. 2022. Available from <http://www.ekofarma-rytirovalhota.wz.cz/> (accessed November 2022).
- EURACTIV. 2022. Special CAPitals Agrifood Brief: Summer fun on the farm. EURACTIV. Available from <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/special-capitals-agrifood-brief-summer-fun-on-the-farm/> (accessed December 2022).
- Eusébio C, Carneiro MJ, Kastenholz E, Figueiredo E, Soares da Silva D. 2017. Who is consuming the countryside? An activity-based segmentation analysis of the domestic rural tourism market in Portugal. *Journal of Hospitality and Tourism Management* **31**:197-210.
- Evropská komise. 2021. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Dlouhodobá vize pro venkovské oblasti EU – na cestě k posílenému, propojenému, odolnému a prosperujícímu venkovu do roku 2040. Brusel.
- Getz D, Carlsen J. 2000. Characteristics and goals of family and owner-operated businesses in the rural tourism and hospitality sectors. *Tourism Management* **21**: 547-560.
- Giaccio V, Mastronardi L, Marino D, Giannelli A, Scardera A. 2018. Do Rural Policies Impact on Tourism Development in Italy? A Case Study of Agritourism. *Sustainability* (e2938) DOI: 10.3390/su10082938.

- Grandi S, MacDonald S, Tankibayeva A. 2022. The role of knowledge structures in reconfiguring rural tourism in response to the COVID-19 pandemic: an exploratory study of rural tourism in Italy and Kazakhstan. *GeoJournal of Tourism and Geosites* **41**:555-563.
- Guiata Martínez JM, Martín Martín JM, Salinas Fernández JA, Mogorrón-Guerrero H. 2019. An analysis of the stability of rural tourism as a desired condition for sustainable tourism. *Journal of Business Research* **100**:165-174.
- Hamarneh I. 2019. Development of rural tourism in the Czech Republic: Case Study of the South Bohemian Region. Pages 561-567 in Klímová V, Žítek V, editors. XXII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách – Sborník příspěvků. Masarykova univerzita, Brno.
- Hochuli A, Hochuli J, Schmid D. 2021. Competitiveness of diversification strategies in agricultural dairy farms: Empirical findings for rural regions in Switzerland. *Journal of Rural Studies* **82**:98-106.
- Holland R, Khanal AR, Dhungana P. 2022. Agritourism as an Alternative On-Farm Enterprise for Small U.S. Farms: Examining Factors Influencing the Agritourism Decisions of Small Farms. *Sustainability* (e4055) DOI: 10.3390/su14074055.
- Hušková B, Kvita D. 2021. Koncepce práce s návštěvnickou veřejností pro CHKO Český ráj a NPP Bozkovské dolomitové jeskyně.
- Iorio M, Corsale A. 2010. Rural tourism and livelihood strategies in Romania. *Journal of Rural Studies* **26**:152-162.
- Jaafar M, Rasoolimanesh SM, Lonik KAT. 2015. Tourism growth and entrepreneurship: Empirical analysis of development of rural highlands. *Tourism Management Perspectives* **14**:17-24.
- Karlíček M, Machek M, Novinský M, Chytková Z, Dvořák J, Bartoš P, Koudelka J, Tyll L, Tahal R, Mařík J, Říha D, Pištělák P. 2018. *Základy marketingu*. Grada Publishing, Praha.
- Kastenholz E, Carneiro MJ, Marques CP, Lima J. 2012. Understanding and managing the rural tourism experience — The case of a historical village in Portugal **4**:207-2014.
- Kastenholz E, Lima J. 2011. The integral rural tourism experience from the tourist's point of view – A qualitative analysis of its nature and meaning. *Tourism & Management Studies* **7**:62-74.
- Kastenholz E, Santos EO. 2014. The evolution of profile and motivations of agro – tourists in Rio Grande do Sul/Brasil. *PASOS – Revista de Turismo y Patrimonio Cultural* **12**:597-609.
- Kastenholz E, Marques CP, Carneiro MJ. 2020. Place attachment through sensory-rich, emotion-generating place experiences in rural tourism. *Journal of Destination Marketing & Management* (e100455) DOI: 10.1016/j.jdmm.2020.100455.
- Knowles NLB. 2019. Targeting sustainable outcomes with adventure tourism: A political ecology approach. *Annals of Tourism Research* (e102809) DOI: 10.1016/j.annals.2019.102809.

- Kocourkov-ranč pod břízami. 2016. Kocourkov-ranč pod břízami. Available from <https://www.rancpodbrizami.cz/> (accessed November 2022).
- Kolářová R. 2015. Dvůr Borčice. Ifauna. Available from <https://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/7650/dvur-borcice/> (accessed November 2022).
- Konečný O. 2014. Geographical perspectives on agritourism in The Czech Republic. *Moravian Geographical Reports* **22**:15-23.
- Kostrakiewicz-Gierałt K, Pliszko A, Gmyrek-Gołąb K. 2020. The Effect of Visitors on the Properties of Vegetation of Calcareous Grasslands in the Context of Width and Distances from Tourist Trails. *Sustainability* (e454) DOI: 10.3390/su12020454.
- Kruczek Z. 2019. Ways to Counteract the Negative Effects of Overtourism at Tourist Attractions and Destinations. *Annales Universitatis Mariae Curie Skłodowska* **74**:45-57.
- Kunc J, Petr O, Šauer M, Tonev P, Vystoupil J. 2013. Selected Function-Space Aspects of Rural Tourism (case of the Czech Republic) Pages 119-130 in Frantál B, Martinát S, editors. *New Rural Spaces: Towards Renewable Energies, Multifunctional Farming, and Sustainable Tourism*. Institute of Geonics – Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno.
- Kvasujeme. 2022. KVASUJEME – franšízing řemeslné pekárny. Available from <https://www.kvasujeme.cz/#koncept> (accessed November 2022).
- Lane B. 2009. Rural Tourism: An Overview. Pages 354-370 in Jamal T, Robinson M, editors. *The SAGE Handbook of Tourism Studies*. SAGE Publications.
- Lane B, Kastenholtz E, Carneiro MJ. 2022. Rural Tourism and Sustainability: A Special Issue, Review and Update for the Opening Years of the Twenty-First Century. *Sustainability* (e6070) DOI: 10.3390/su14106070.
- LFI. 2019. *Urlaub am Bauernhof von A–Z*. G&L Werbe und Verlags GmbH, Wien.
- Liang AR. 2017. Considering the role of agritourism co-creation from a service-dominant logic perspective. *Tourism Management* **61**:354-367.
- Mertlík J, Adamovič J. 2016. Bohemian Paradise: Sandstone Landscape in the Foreland of a Major Fault. Pages 195–208 in Pánek T, Hradecký J, editors. *Landscapes and Landforms of the Czech Republic*. Springer International Publishing, Switzerland.
- MMR. 2021. *Strategie rozvoje cestovního ruchu České republiky 2021-2030*.
- MMR. 2023. *Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016-2023)*. MMR. Available from <https://www.mmr.cz/cs/narodni-dotace/cestovni-ruch/narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-v-regione> (accessed March 2023).
- Mocek J. 2015. Šedesátileté výročí CHKO Český ráj. *Ochrana přírody* **4**:4-8.
- Musil M, Luštický M. 2018. Možnosti rozvoje regionu pomocí venkovského turismu a agroturismu. Pages 549-555 in Klímová V, Žítek V, editors. *XXI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách – Sborník příspěvků*. Masarykova univerzita, Brno.

- Mze. 2023. Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027. Mze. Available from <https://eagri.cz/public/web/mze/dotace/szp-pro-obdobi-2021-2027/> (accessed March 2023).
- Neumeier S, Pollermann K. 2014. Rural Tourism As Promoter Of Rural Development – Prospects And Limitations: Case Study Findings From A Pilot Project promoting Village Tourism. *European Countryside* **6**:270-296.
- Otakarova farma. 2022. Farma. Available from <https://www.otakarovafarma.cz/farma/> (accessed November 2022).
- Paresishvili O, Kvaratskhelia L, Mirzaeva V. 2017. Rural tourism as a promising trend of small business in Georgia: Topicality, capabilities, peculiarities. *Annals of Agrarian Science* **15**: 344-348.
- Park DB, Yoon YS. 2009. Segmentation by motivation in rural tourism: A Korean case study. *Tourism Management* **30**:99-108.
- Perlín R, Hupková M. 2010. Venkovy a venkované. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha.
- PFTW. 2022. Turystyka Wiejska Bez Tajemnic. PFTW. Available from <https://pftw.pl/o-nas/> (accessed December 2022).
- Piñeiro MV, Salvo P, Giommi F. 2019. Rural Tourism and Territorial Development in Italy. Pages 145-163 in Bastante-Ceca MJ, Fuentes-Bargues JL, Mihai FC, Hufnagel L, Iatu C, editors. *Sustainability Assessment at the 21st century*. IntechOpen, London.
- Podovac M, Tončev MJ. 2016. The Importance of Sustainable Rural Tourism Development in Serbia. Pages 575-581 in *Sinteza 2016 - International Scientific Conference on ICT and E-Business Related Research*. Singidunum University, Serbia.
- Quendler E. 2019. The position of the farm holiday in Austrian tourism. *Open Agriculture* **4**: 697-711.
- Radović G, Vasiljević Z. 2018. Current forms of rural tourism in Serbia and modalities of financing. Pages 521-537 in Cvijanović D, Lemmetyinen A, Ružić P, Andreeski C, Gnjatović D, Stanišić T, Mićović A, editors. *Tourism in function of development of the republic of Serbia – Tourism in the era of digital transformation*. University of Kragujevac, Serbia.
- Rátz T, Puczko L. 1998. Rural tourism and sustainable development in Hungary. Pages 450-464 in Hall D, O'Hanlon L, editors. "Rural Tourism Management: Sustainable Options" International Conference, Conference Proceedings. Scottish Agricultural College, Scotland.
- Reichel A, Lowengart O, Milman A. 2000. Rural tourism in Israel: service quality and orientation. *Tourism Management* **21**:451-459.
- Roman M, Abrham J, Niedziółka A, Szczucka E, Smutka L, Prus P. 2022. Tourist Attractiveness of Rural Areas as a Determinant of the Implementation of Social Tourism of Disadvantaged Groups: Evidence from Poland and the Czech Republic. *Agriculture* (e731) DOI: 10.3390/agriculture12050731.

- Rosalina PD, Dupre K, Wang Y. 2021. Rural tourism: A systematic literature review on definitions and challenges. *Journal of Hospitality and Tourism Management* **47**:134-149.
- Ryglová K. 2007. Limiting factors in the field of business activities in rural tourism. *Agricultural Economics* **53**:421-431.
- Salvatore R, Chiodo E, Fantini A. 2018. Tourism transition in peripheral rural areas: Theories, issues and strategies. *Annals of Tourism Research* **68**:41-51.
- SČR. 2013. Historie a současnost. Available from <http://www.zlatastezkaceskehoraje.cz> (accessed November 2022).
- SČR. 2022a. Výroční zpráva Sdružení Český ráj za rok 2021.
- SČR. 2022b. Český ráj prožít, ne využít. Liberecký kraj.
- Sin A, Nowak C, Bogusz M, Kowalska M, Janigová E. 2020. Innovations in rural tourism in Poland and Romania. *Economics of Agriculture* **67**:623-633.
- Spychala A, Graja-Zwolińska S. 2017. Rural tourism in Poland. The yearbook of the "Gh. Zane" Institute of Economic Researches **26**:85-108.
- Streifeneder T. 2016. Agriculture first: Assessing European policies and scientific typologies to define authentic agritourism and differentiate it from countryside tourism. *Tourism Management Perspectives* **20**:251-264.
- Stotten R, Maurer M, Herrmann H, Schermer M. 2019a. Different Forms of Accommodation in Agritourism: The Role of Decoupled Farmer-Based Accommodation in the Ötztal Valley (Austria). *Sustainability* (e2841) DOI: 10.3390/su11102841.
- Stotten R, Maurer M, Schermer M. 2019b. Agrotourismus – Eine Untersuchung zum Einfluss der bäuerlichen Gästebeherbergung auf die landwirtschaftlichen Strukturen im Ötztal. Universität Innsbruck, Innsbruck.
- Stříbrná M. 2015. Venkovská turistika a agroturistika. Profi Press s.r.o., Praha.
- Survio. 2022. Vlastní dotazník. Available from <https://www.survio.com> (accessed November 2022).
- SVTA. 2018. Strategie rozvoje venkovského cestovního ruchu v České republice 2018-2025. SVTA, Velký Beranov.
- SVTA. 2023. O Prázdninách na venkově. SVTA, Velký Beranov. Available from <https://www.svazvta.cz/prazdniny-na-venkove/o-prazdninach-na-venkove> (accessed December 2022).
- Šimková E. 2014. Analysis of Tourism and Agrotourism Management in the Czech Republic and Austria. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis* **62**:811-824.
- Šimková E, Holzner J. 2014. Motivation of Tourism Participants. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* **159**: 660-664.

- Šíp J, Blanařová A, Petráš R, Nejdí K, Rašovská I, Ryglová K, Kostková M, Jakubíková D, Janeček P, Moucha J, Tlučoř J, Schwartzhofová E, Pícha K, Švec R, Tučková Z, Vaculčíková Z, Vaníček J, Jarolímková L, Holešinská A, Nunvářová S, Novotná M, Fialová D, Klufová R, Vocetková K, Dvořáková Líšková Z, Hruběšová M, Rost M. 2020. Aktuální témata cestovního ruchu – Venkovský cestovní ruch. Masarykova univerzita, Brno.
- Šmilauer P, Lepš J. 2014. Multivariate analysis of ecological data using CANOCO 5. Cambridge university press.
- UaB. 2021. Wer sind wir. Available from <https://www.urlaubambauernhof.at/de/service/ueber-uns> (accessed December 2022).
- UNWTO. 2013. Sustainable Tourism for Development Guidebook. UNWTO, Madrid.
- UNWTO. 2018. ‘Overtourism’? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions – Executive Summar. UNWTO, Madrid.
- UNWTO. 2019. UNWTO Tourism Definitions. UNWTO, Madrid.
- UNWTO. 2020. UNWTO Recommendations on Tourism and Rural Development – A Guide to Making Tourism an Effective Tool for Rural Development. UNWTO, Madrid.
- Vystoupil J, Holešinská A, Kunc J, Tonev P, Šauer M. 2009. Geografie cestovního ruchu České republiky. Masarykova univerzita, Brno.
- Wojcieszak M. 2019. Innovations in Agritourism Farms in Poland. Poznań University of Life Sciences, Poland.
- WWOOF. 2023. Co je WWOOF?. Available from <https://wwooof.cz/cs/> (accessed January 2023).
- Zawadka J, Jęczmyk A, Wojcieszak-Zbierska MM, Niedbała N, Uglis J, Pietrzak-Zawadka J. 2022. Socio-Economic Factors Influencing Agritourism Farm Stays and Their Safety during the COVID-19 Pandemic: Evidence from Poland. Sustainability (e3526) DOI: 10.3390/su14063526.
- Zelenka J, Těšitel J, Pásková M, Kušová D. 2013. Udržitelný cestovní ruch – Management cestovního ruchu v chráněných územích. Gaudeamus, Hradec Králové.
- Zhang X. 2012. Research on the Development Strategies of Rural Tourism in Suzhou Based on SWOT Analysis. Energy Procedia **16**:1295-1299.

9 Samostatné přílohy

Příloha č. 1 Dotazník

Dobrý den,

Jsem studentkou České zemědělské univerzity v Praze a chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Veškeré získané informace budou použity pouze pro účely diplomové práce na téma Potenciál venkovského cestovního ruchu v CHKO Český ráj.

Děkuji za Vaš čas a ochotu.

1. Jakého jste pohlaví?

- a) Žena
- b) Muž

2. Kolik je Vám let?

- a) 15-24
- b) 25-34
- c) 35-44
- d) 45-54
- e) 55-64
- f) 65 a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní
- b) Střední s výučním listem
- c) Střední s maturitou
- d) Vyšší odborné
- e) Vysokoškolské

4. Kde žijete?

- a) Město
- b) Venkov

5. Ve kterém kraji žijete?

- a) Hlavní město Praha
- b) Středočeský kraj
- c) Jihočeský kraj
- d) Plzeňský kraj
- e) Karlovarský kraj
- f) Ústecký kraj
- g) Liberecký kraj
- h) Královéhradecký kraj
- i) Pardubický kraj
- j) Kraj Vysočina
- k) Jihomoravský kraj
- l) Olomoucký kraj

- m) Zlínský kraj
- n) Moravskoslezský kraj

6. Znáte pojem agroturistika nebo venkovský cestovní ruch?

- a) Ano
- b) Ne

7. Co Vás motivuje k pobytu na venkově?

- a) Klid, odpočinek
- b) Příroda
- c) Sportovní aktivity
- d) Poznávání památek
- e) Poznávání kultury a tradic
- f) Nic
- g) Rodinné vazby

8. Co Vás odrazuje od pobytu na venkově?

- a) Malá nabídka služeb
- b) Nedostatečná úroveň služeb
- c) Neatraktivní prostředí
- d) Nedostatečná návštěvnická infrastruktura
- e) Nic
- f) Jiná možnost, uveďte jaká

9. Navštívil/a jste někdy CHKO Český ráj?

- a) Ano
- b) Ne

10. Zaujala Vás CHKO Český ráj z hlediska venkovského cestovního ruchu?

- a) Ano
- b) Ne

11. Máte nějaké zkušenosti s agroturistickými službami?

- a) Ano
- b) Ne

12. Využil/a jste někdy agroturistické služby v CHKO Český ráj?

- a) Ano
- b) Ne

13. Odkud jste se dozvěděl/a o agroturistických službách v CHKO Český ráj?

- a) Od rodiny/známých
- b) Ze sociálních sítí
- c) Z webových stránek
- d) Z televize
- e) Z tištěných materiálů
- f) Nedožděl/a jsem se o nich

g) Jiná možnost, uveďte jaká

14. Je podle Vás propagace nabídky agroturistických služeb v CHKO Český ráj dostatečná?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

15. Co je pro Vás rozhodující při výběru agroturistické farmy?

- a) Cena
- b) Zajímavý program
- c) Větší nabídka doplňkových služeb a lokálních produktů
- d) Kvalita služeb
- e) Atraktivita lokality
- f) Přátelští hostitelé
- g) Dopravní dostupnost

16. Které činnosti byste na agroturistické farmě chtěl/a zkusit?

- a) Práce na farmě
- b) Výroba a ochutnávka domácích produktů
- c) Vyzkoušení tradičních řemesel
- d) Kontakt s hospodářskými zvířaty

17. Kolik jste ochoten/ochotna zaplatit za osobu za den na agroturistické farmě (včetně ubytování, stravování a programu) v CHKO Český ráj?

- a) Do 1000 Kč
- b) Do 2000 Kč
- c) Více než 2000 Kč

18. Ubytoval/a byste se v budoucnu na agroturistické farmě v CHKO Český ráj?

- a) Ano
- b) Ne

19. Co si myslíte o nabízených agroturistických službách a jejich vlivu na rozvoj venkova a kvalitu života místních obyvatel?

- a) Působí pozitivně
- b) Působí negativně
- c) Nevím

20. Domníváte se, že se agroturistika v České republice v budoucnu rozvine stejně jako v Rakousku?

- a) Ano
- b) Ne